

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Ann Marii Närska

Ajakirjanike ametialased võimused rollid Eesti uudistes

Magistritöö
SVUH.00.054

Juhendajad: Marju Himma-Kadakas PhD,

Mai Beilmann PhD

Tartu 2021

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. TEOORIA	6
1.1 Rollikäsitlused	6
1.2 Meediasüsteemid	8
1.3 Ajakirjanike ametialased rollid.....	10
1.3.1 Võimusuhetega soetud rollid	14
1.4 Ajakirjanduslike rollikäsitluste uuringud eri riikides	20
1.4.1 Tšiili.....	20
1.4.2 Hispaania	21
1.4.3 Hiina	21
1.4.4 Ladina-Ameerika	22
1.4.5 Poola	23
1.5 Uurimisküsimused	23
2. MEETOD JA VALIM.....	25
2.1 Andmekogumismeetod	25
2.2 Valim	25
2.3 Analüüsimeetod	27
2.4 Statistiline analüüs ja analüüsi kaasatud tunnused	28
3. TULEMUSED	31
3.1 Valvekoera ja lojaalse vahendaja rollide esinemine uudistemes	31
3.2 Rollide esinemine ja allikate kasutamine tava- ning Covid-19 uudislugudes	34
3.3 Valvekoera rolli esinemine eri väljaannetes ja platvormidel.....	36

3.4 Lojaalse vahendaja rolli esinemine eri väljaannetes ja platvormidel	38
3.5 Valvekoera rolli seosed eliitidega erinevates väljaannetes.....	39
3.6 Lojaalse vahendaja rolli seosed eliitidega erinevates väljaannetes	43
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON.....	46
4.1 Järeldused	46
4.2 Diskussioon	49
4.3 Edasised uuringute suunad	51
4.4 Meetodi kriitika	52
KOKKUVÕTE.....	53
SUMMARY.....	55
KASUTATUD KIRJANDUS.....	57
LITSENTS.....	61

SISSEJUHATUS

Ajakirjanike töö on vahendada informatsiooni, kuid viise kuidas infot vahendada, on väga palju ning ka laiem üldsus eeldab ajakirjanike infovahendamisest erinevaid asju. Looseni ja teiste (2020) uuring näitas, et ajakirjaniku töö erinevatest aspektidest peeti kõige olulisemateks võimalikult objektiivset ja sekkumiseta asjade kajastamist, põhjalikku teemade sissevaadet ja analüüsi ning võimukriitilisust. Ajakirjanikud võtavad uudiseid kirjutades väga erinevaid rolle ning kõik eelmainitud aspektid viitavad tegelikkuses erinevatele rollidele.

Ajakirjanik on justkui ühiskonna valvekoer – ta täidab ajakirjanduse funktsiooni valvata pidevalt võimu järelle ning haukuda, kui märkab võimu ärakasutamist või korrupsiooni. Samas kui ajakirjanik kirjutab tarbijalugusid, näiteks annab kümme teaduspõhist soovitus end tervise eest hoolitsemiseks talvel, siis ei täida ta valvekoera, vaid hoopis ajakirjanduslikus mõttes teenindaja rolli. Või kui ajakirjanik kajastab kodanikuühiskonna algatust keskkonna kaitsmisel, siis täidab ta kodanikuühiskonna teenija rolli. On riike, kus ajakirjanikud vahendavad patriotlikult kiites riigi võimukandjate sõnumeid, siis täidavad ajakirjanikud võimule lojaalse vahendaja rolli. Seega, on ajakirjanikel kanda palju erinevaid ametialaseid rolle.

Neid rolle on võimalik uurida nii ajakirjanike endi hinnangute kaudu ning ka meediatekste analüüsides. Rahvusvahelise ajakirjanduskultuuri uurimisvaldkonda kuuluv projekt *Journalistic Role Performance* (JRP) uurib ajakirjanike ametialaseid rolle mõlemal eelmainitud viisil ja käesolev magistr töö on osa sellest rahvusvahelisest projektist ning tugineb selle kontentanalüüsi andmestikul.

Käesoleva magistr töö eesmärk on kontentanalüüsile tuginedes uurida Eesti uudissisus ajakirjanduslike rollide, nagu lojaalne vahendaja ja valvekoer, esinemise seotust uudistemade ja väljaannetega. Uuritakse nii trüki-, veebi-, tele kui radioajakirjanduse uudissisu. Töö on alguse saanud Mellado (2015) ja Hanitzschi ja Vosi (2018) uuringutest, kus on käsitletud ajakirjanike ametialaseid rolle. Kuivõrd eelnimetatud autorid on rolle erinevalt käsitletud, on antud töös tuginetud eelkõige Mellado rollikäsitlesele, kes leidis oma uuringus, et ajakirjanike ametialaseid rolle on kokku kuus ning need on laiendatavad kõikidesse riikidesse ja kultuuridesse (Mellado, 2015). Võrdlusena Hanitzschi ja Vosi sõnul on rollikäsitlese 25 erinevat rolli, mille rakendamise puhul on olulisel kohal ka poliitiline ja kultuuriline taust (Hanitzsch & Vos, 2018).

Siinse töö uurimisküsimustele vastuste leidmiseks kasutatakse standardiseeritud kontentanalüüsi meetodit. Selle raames kodeeriti Stevensoni meetodi ehk konstrueeritud nädala printsiibil kogutud andmed kodeerimistabeli järgi ning analüüsiti neid statistikapaketi SPSS abil, uurides tunnustevahelisi seoseid risttabelite abil.

Töö on üles ehitatud järgmiselt – teooria osas käsitletakse rollikäsitlust üldisemalt, avatakse tausta meediasüsteemide osas, tutvustakse ajakirjanike ametialaseid rolle ning täpsemalt võimusuhte osa. Lisaks tutvustatakse ka eri riikides läbi viidud ajakirjanike rollikäsitlusega seotud uuringuid. Teises peatükis tutvustatakse uuringu eesmärki ja küsimusi ning uurimismetoodikat. Täpsemalt seletatakse lahti andmekogumise ja andmete analüüsimise meetodid. Kolmandas peatükis antakse ülevaade tulemustest ning neljandast peatükist leiab järelduste ning diskussiooni osa. Töö lõppeb kokkuvõttega eesti ja inglise keeles.

1. TEOORIA

Ajakirjanike ametialaste rollide uurimisel on oluline mõista, et ajakirjanike professionaalsete rollide käsitus (*journalistic role performance*) kuulub ühe osana ajakirjanduskultuuri alla. Ametialased rollid on ajakirjanduse uurimise juures üks põhiteemadest, koos ajakirjanduse kui elukutse muude põhielementide määratlemisega (Mellado, 2019: 1).

Ajakirjanduse rollidest rääkides, on oluline teha vahet ajakirjanduse kui institutsiooni rollidel ja ajakirjaniku ametialastel rollidel. Viimased on kitsamad, kuid siiski aitavad täita suurt osa ajakirjanduse kui institutsiooni rollidest ning mida on selles töös uuritud. Selleks, et mõista paremini rollikäsitlusi erinevates kultuurides on peatükis tutvustatud põgusalt ka erinevaid meediasüsteeme, mis on raamistik, et võrdlevalt analüüsida meedia ja poliitilisi süsteeme.

1.1 Rollikäsitlused

Üks ajakirjanike ametialaste rollide kontseptsiooni uurimise põhieeldus, mis põhineb psühholoogistel uuringutel, on, et ajakirjanike endi poolt ametialaste rollide mõistmine mõjutab ajakirjanike loodavate uudiste sisu (Mellado, 2019: 3). Objektiivsus on ajakirjaniku ameti juures üks olulisemaid elemente ning Taanis tehtud uuringu (Skovsgaard et al., 2013: 22) põhjal selgus, et objektiivsuse rakendamine ajakirjanike töös on seotud ametialaste rollide tajumisega. Seega on ajakirjanike ametialaste rollide teemavaldkonda oluline uurida, kuna loodavate uudiste sisu ning ajakirjanike objektiivsus nende töös on otseselt antud teemaga seotud.

Ajakirjanduskultuuri uurimisel on Mellado jt (2017) sõnul kolm põhilist suunda, milleks on esiteks võrdleva kontentanalüüsi kaudu autorimudelite empiiriline testimine, läbivaatamine ja tõestamine; teine suund on seotud alternatiivsete kontseptsioonide ja mudelite väljatöötamisega, mis võtab arvesse meediasüsteemide ja ajakirjanduskultuuride hübriidsust; kolmas suund analüüsib, millisel määral erinevad eri riikide ajakirjanikud oma ametialastes rollides (Mellado et al., 2017: 945). Ametialased rollid on olnud ajakirjanduse uuringutes viimase 60 aasta jooksul üks põhiteemasid ning seda eriti ajakirjandusliku rolli kontseptsioonide vaatenurgast (Mellado et al., 2016: 3).

Hanitzsch jt (2011) sõnul on ajakirjanduskultuurid riikide lõikes väga erinevad ning on kolm elementi, mis moodustavad nende kultuuride erinevuste põhielemendid. Esiteks, institutsionaalsete rollide valdkond viitab ajakirjanduse normatiivsetele ja tegelikele funktsioonidele ühiskonnas. Näiteks interventsionism viitab sellele, mil määral ajakirjanikud protsessides osalevad ja mis väärtusi endas kannavad. Siin eristatakse nii-öelda sekkuja ja eemalolija tüüpe, kellest esimene on sotsiaalselt pühendunud, motiveeritud ja kaasatud ning teine pühendunud objektiivsusele, neutraalsusele ja õiglusele (Hanitzsch et al., 2011: 275). Samal ajal kui Mellado (2014) eristab sekkuja rollis vaid ühte dimensiooni, milleks on ajakirjaniku hääle kohalolu ning viitab, et ajakirjaniku hääle kohalolu viitab sekkumisele ning vastupidi.

Teiseks viitab Hanitzsch jt (2011) järgi võimu kauguse roll ajakirjanike võimu positsioonile ühiskonnas, kuna neljanda võimuna paneb ajakirjandus võimulolijaid proovile. Ajakirjaniku valvekoera roll väljendub eelkõige poliitilise, majandusliku ja avaliku eliidi kritiseerimises, küsimuste küsimises ja kahtlemises ning erinevate protsesside ja uurimiste kajastamises (Mellado, 2015: 604), samal ajal kui lojaalsed ajakirjanikud näevad ennast aga pigem võimulolijate partnerina poliitilistes protsessides (Hanitzsch et al., 2011). Lojaalse vahendaja roll realiseerub Mellado (2015) järgi kahel võimalikul viisil: siia alla kuuluvad nii need ajakirjanikud, kes teevad võimulolijatega koostööd, nende tegevuste kaitsmise ja tunnustamise kaudu, kui ka need, kes loovad võimulolijatest positiivset kuvandit. Viimase puhul tehakse seda rõhutades eliidi isiklike omadusi või juhtimisoskusi ja kasutatakse positiivseid omadussõnu ning sellel juhul kujutatakse positiivselt ka oma riiki ja soodustatakse kuuluvustunnet (Mellado, 2015: 605). Lojaalse vahendaja rollist rääkides oluline mõista, et ajakirjanik on lojaalne esmajoones võimule, mitte avalikkusele. Eliidi puhul on eristatavad võimueliit, ärieliit, kulturieliit, vaimulik eliit ja kodanikuühiskond (Mellado, 2019a: 23)

Sõna eliit on inglise- ja eestikeelsetes kultuuriruumides akadeemilise uurimuse mõttes erinevate tähendustega. Inglise keeles on sõna eliit neutraalsem kui eesti keeles. Selles töös lähtutakse ingliskeelsest tähendusest, mis viitab mingi valdkonna arvamusiidriile, tippjuhile, eksperdile või mõjuisikule, kes on pädev andma eksperthinnangut kõrvalseisjana, mitte niivõrd paremikule, mida sõna eesti keeles tähendab.

Võimukauguse osas on uuringu tulemused näidanud, et poliitilise ja majandusliku eliidi jälgimine on ajakirjanduse funktsioon kogu maailmas. Läänemaailmas on tihti äri- ja valitsuse eliidi valvekoera roll omavahel seotud ja toimivad samaaegselt (Hanitzsch et al., 2011: 281).

Kolmandaks on turule orienteeritus, mis on kõrge ajakirjanduskultuurides, kus püstitatakse eesmärgid lähtuvalt turuloogikast. Ajakirjanikud, kelle prioriteet on aga teenida avalikke huve, keskenduvad poliitilise informatsiooni kajastamisele, et tekitada informeeritud avalikkus. Euroopa ajakirjandust kirjeldab aga rohkem huvitava informatsiooni jagamine, kui turule orienteeritus (Hanitzsch et al., 2011: 281). Kodaniku teenija rolli all eristab Mellado (2015) kolme erinevat võimalust, milleks on abi ja soovitused, *infotainment* ehk segu infost ja meelelahutusest ning kodanikuühiskond (Mellado, 2015: 602).

1.2 Meediasüsteemid

Hallin ja Mancini (2004) on loonud raamistiku meedia ja poliitilise süsteemi võrdlevaks analüüsiks. Selle raames eristavad nad kolme peamist meediasüsteemi: polariseeritud pluralistlik, demokraatlik korporatiivne ning liberaalne mudel. Eesti otseselt ühegi mudeli alla ei kuulu, kuid hiljem on Herrero ja teised (2017) proovinud välja selgitada, kuidas ja kuhu liigituvad endiseid Nõukogude Liitu kuulunud Ida-Euroopa riigid, sealhulgas Eesti.

Poliitiline olukord avaldab meediale mõju pikaajaliselt ning peatükis välja toodud Hallini ja Mancini käsitluses olevate riikide kuulumine ühte või teise mudelisse, ongi suuresti mõjutatud ajaloolisest ja poliitilisest taustast. Meediasüsteemide käsitluses võrreldakse seoseid meedia ja poliitilise süsteemi vahel ning kuna antud töö autor on otsustanud uurida ametialaste rollide puhul just võimuhete osa, siis nende rollide avaldumise mõistmiseks on tarvis mõista ka meediasüsteeme. Süsteem ise ei loo ajakirjanike ametialaseid rolle, kõikide rollide esinemine on igas mudelis võimalik. Pigem võib riigi taust mõjutada rolli avaldumise viise ning esinemise sagedust.

Hallini ja Mancini (2004) loodud polariseeritud pluralistliku mudeli ehk teisisõnu Vahemere mudeli alla liigituvad Lõuna-Euroopa riigid nagu Hispaania, Prantsusmaa, Itaalia, Kreeka ja Portugal. Demokraatlik korporatiivne mudel kirjeldab Põhja-Euroopa riike nagu Austria, Belgia, Taani, Soome, Saksamaa, Holland, Norra, Rootsi ja Šveits ning liberaalne mudel Suurbritanniat, Iirimaa, Ameerika Ühendriike ja Kanadat. Põhja-Euroopa mudeli puhul märgitakse, et Poola, Tšehhi ja Ungari jagavad suuresti sama ajalugu, kuid vahepealne kommunistlik periood eraldab neid siiski selle mudeli alla kuulumisest. (Hallin ja Mancini, 2004)

Seega võime Eesti puhul tuua paralleele küll Põhja-Euroopa mudeliga, kuhu alla kuulub ka meie naaberriik Soome, kuid samas puudub antud käsitluses konkreetne käsitlus endiste Nõukogu Liitu kuulunud riikide kohta.

Demokraatliku korporatiivse mudeli alla kuuluvates Põhja-Euroopa riikides on vastupidiselt Lõuna-Euroopa riikidele, iseloomulikuks kõrge poliitiline parallelism. Poliitiline paralleelsus viitab erakondade ja meedia vaheliste seoste iseloomule ja üldisemalt sellele, kuivõrd meedia kajastab poliitilisi lahkavusi; on organisatoorselt poliitikaga seotud; kui palju on ajakirjanduses endisi poliitikutid; kas ajakirjanduses karjääri edendamine sõltub poliitilisest kuuluvusest; lugejad on mõne partei poolehoidjad (Hardy, 2010: 18). Lisaks on trükimeedia nendes riikides väga laialdaselt levinud. Näiteks Norras, Soomes ja Rootsis on kõige kõrgemad trükiarvud ehk tiraažid maailmas (lisaks Jaapanile). Selle mudeli puhul kõrge ajakirjanduslik professionaalsus ning professionaalsed normid üldiselt on väga olulised. Lisaks on Põhja-Euroopa riikidele iseloomulik varajane ajakirjandusvabaduse areng, välja arvatud Saksamaal ja Austrias. 20. sajandil arenes nendes riikides välja ka riigi meediasse sekkumise vorm, mis avaldub avalik-õigusliku meedia näol. (Hallin ja Mancini, 2004: 143–145)

Herrero ja teiste (2017) käsitluse kohaselt jagunevad Kesk- ja Ida-Euroopa meediasüsteemid omakorda kolmeks – ida, kesk ja põhja klastriteks. Põhja klastrisse kuuluvad peale Eesti veel ka Läti, Leedu ja Slovakkia, mida kirjeldatakse madala poliitilise parallelismi ja kõrge ajakirjandusvabadusega riikidena (Herrero et al., 2017).

Lisaks on põhja klastrisse kuuluvate riikide meedias näha kõrget välisomanike osalust ning väga kõrget ajakirjanduslikku professionaalsust ja laialdast veebipõhise teabe kasutamist. Uuringus tuuakse välja Eesti kui erijuhtum ning mainitakse, et vaatamata tugevale ajakirjanduslikule professionaalsusele ja laialdasele uudiste tarbimisele veebikeskkonnas, ei esine riigis põhja klastrile omast madalat pressituru kaasatust – Eestis on klatri riikidest kõige kõrgem ajalehtede katvus ehk trükimeedia on riigis laialt levinud. Lisaks on Eestis riigi roll märkimisväärsem kui Lätis, Leedus ja Slovakkias, kus ei ole näha avalik-õigusliku meedia asjakohasust ning ei otsest ega kaudset toetust. Eesti sarnaneb Skandinaavia riikidega kõige kõrgema veebiuudiste kasutamise taseme, pressituru kaasavuse ja ajakirjandustoetuste poolest. (Herrero et al., 2017)

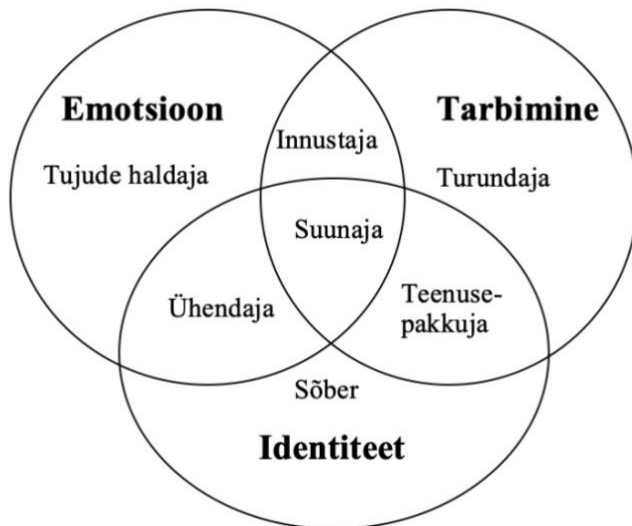
1.3 Ajakirjanike ametialased rollid

Kovach ja Rosenstiel (2014) on väitnud, et ajakirjandus peab inimestele võimaldama informatsiooni, mida neil on tarvis, et olla vaba ja teha otsuseid. Selle ülesande täitmiseks on ajakirjanduse esmane kohustus tõe kajastamine ning esmajärjekorras kodanikele lojaalne olemine, kontrollimine, iseseisvuse säilitamine, sõltumatu võimu jälgijaks olemine, avalikule kriitikale ja kompromissidele foorumi pakkumine, tavapärase huvitavamaks ja relevantsemaks tegemine, arusaadavuse ja proportsionaalsuse säilitamine uudistes (Kovach & Rosentstiel, 2014: 17). Kõik need kohustused viitavad ajakirjanike erinevatele ametialastele rollidele, mida on palju uuritud ning mille kontseptsioonid on ajas muutunud.

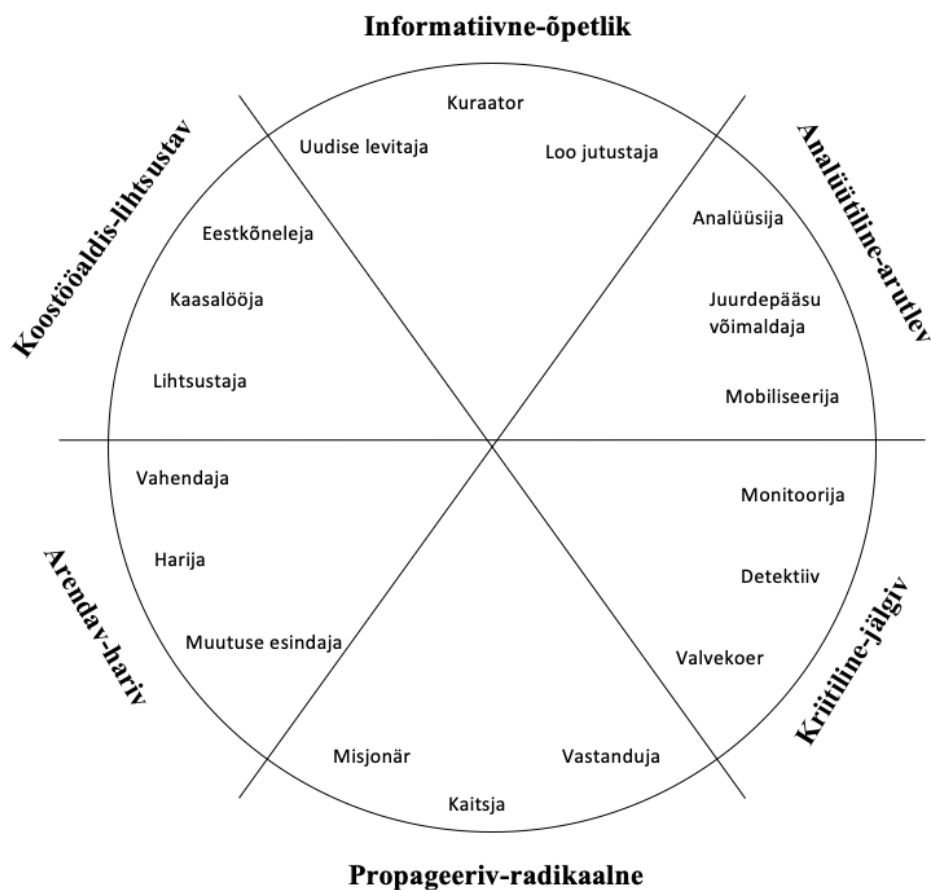
Ajakirjanike ametialaste rollide käsitlemine sai alguse juba 1960ndatel aastatel. Algselt eristati ametialaste rollide puhul vaid neutraalset ja osavõtja rolli (Cohen, 1963), seejärel avaldas Janowitz (1975) oma artiklis väravavahi ja kaitsja rollide kontseptsioonid (Janowitz, 1975). 80ndatel oli välja kujunenud neli ametialast rolli, mida eristati ning nendeks olid populistlik mobiliseerija, vastanduja, levitaja ja interpreteerija (Weaver ja Wilhoit, 1986).

Lähiminevikus on ametialaste rollide käsitlemise puhul eristatavaid rolle juba oluliselt rohkem. Nimelt 2013. aastal on Tandoc ja teised (2013) pakkunud ajakirjanike ametialaste rollide puhul välja nelja erinevat rolli, milleks olid levitaja, uurija, vastanduja ja mobiliseerija (Tandoc et al., 2013). Kaks aastat hiljem tuli Claudia Mellado välja uue käsitlemisega, mis on võetud aluseks ka siinses töös. Selles artiklis oli mainitud kuus erinevat rolli – sekkuja, valvekoer, lojaalne vahendaja, teenistuv, infomeelelahutuse pakkuja ning kodanikuteenija roll (Mellado, 2015).

Kõige hilisem ja mahukam rollide eristamine pärineb Hanitzsch ja Vos (2018) artiklist. Nimelt väidavad Hanitzsch ja Vos, et ajakirjanikel on olulised rollid nii igapäeva- kui poliitilises elus ning jaotavad nende kahe valdkonna vahel rollid vastavalt seitsmeks igapäevaeluga seotud ning 18-ks poliitilise eluga seotud rolliks. Igapäevaelu puhul jagunevad rollid vastavalt valdkonnale kolmeks, milleks on tarbimine, identiteet ja emotsioonid (vt joonis 1). Poliitilise eluga seotud rollid jagunevad poliitikavaldkonnas esile kerkivatele põhivajadustele kuueks: informatiivne-õpetlik, analüütiline-arutlev, kriitiline-jälgiv, propageeriv-radikaalne, arendav-hariv ja koostööaldis-lihtsustav (vt joonis 2) (Hanitzsch ja Vos, 2018: 153).

Joonis 1. Ametialased rollid igapäevaelus (Hanitzsch ja Vos, 2018: 158, autori tõlge ja kohandamine eesti keelde)

Joonis 2. Ametialased rollid poliitilises elus (Hanitzsch ja Vos, 2018: 153, autori tõlge ja kohandamine eesti keelde)

Eelmisel sajandi lõpus kirjeldati ajakirjanike ametialaste rollide tajumise seost nende uudiste kirjutamisega, kuid Vos (2005) sõnul ei olnud 21. sajandi alguses see teooria massikommunikatsiooni ajastul ennast tõestanud, sest puudusid selleks vajalikud uuringud (Weaver ja Wilhoit, 1986, viidatud Vos, 2005 kaudu; Vos, 2005: 2). Sajandi alguses väitis Vos (2005) ka seda, et ajakirjandusliku rolli mõistmise uuringute peamiseks eesmärgiks on kirjeldada ja ennustada selle paiknemist uudiste loomise protsessis ning paljud uurimused väidavad, et rollide kontseptsioon on sõltuv muutuja (Vos, 2005: 3). 90-ndatel uuriti antud teemaga seoses, kuidas näiteks ajakirjanike isiksus kujundab rollide mõistmist (Henningham, 1997, viidatud Vos 2005 kaudu). Hilisemad uuringud on ametialaste rollide tajumise ja uudiste kirjutamise seoste teooriat nii kinnitanud (Mellado, 2019), aga ka ümber lükanud (Tandoc et al., 2013). Võib väita, et valdkond on pidevad arengus ja uuringud selles vallas jätkuvad.

Ajakirjanduslike ideaalide väljendumine on praktikas üks paljudest teguritest, mis on tihtipeale vastuolus sellega, mida ajakirjanikud tahaksid teha ja mida nad tegelikult teevad (Mellado, 2019: 3). Rollide täitmise kontseptsioon keskendub ajakirjanike rolli uskumuste ja tegeliku uudise loomise praktika seosele (Mellado, 2015). Rollide kontseptsioonid ja tegelikud rollide täitmised on näidanud suurt vahet ametialaste ideaalide ja praktikate vahel (Mellado, 2019). Uuritava teema kontekstis on oluline meeles pidada, et erinevad rollid, mida ajakirjanikud oma tööd tehes võtavad ei ole head ega halvad, vaid rolle on tarvis teadvustada. Olukord on keerulisem juhul, kui mõne väljaande rollimääratlus ei vasta nende töös kajastuvale rollitäitmisele.

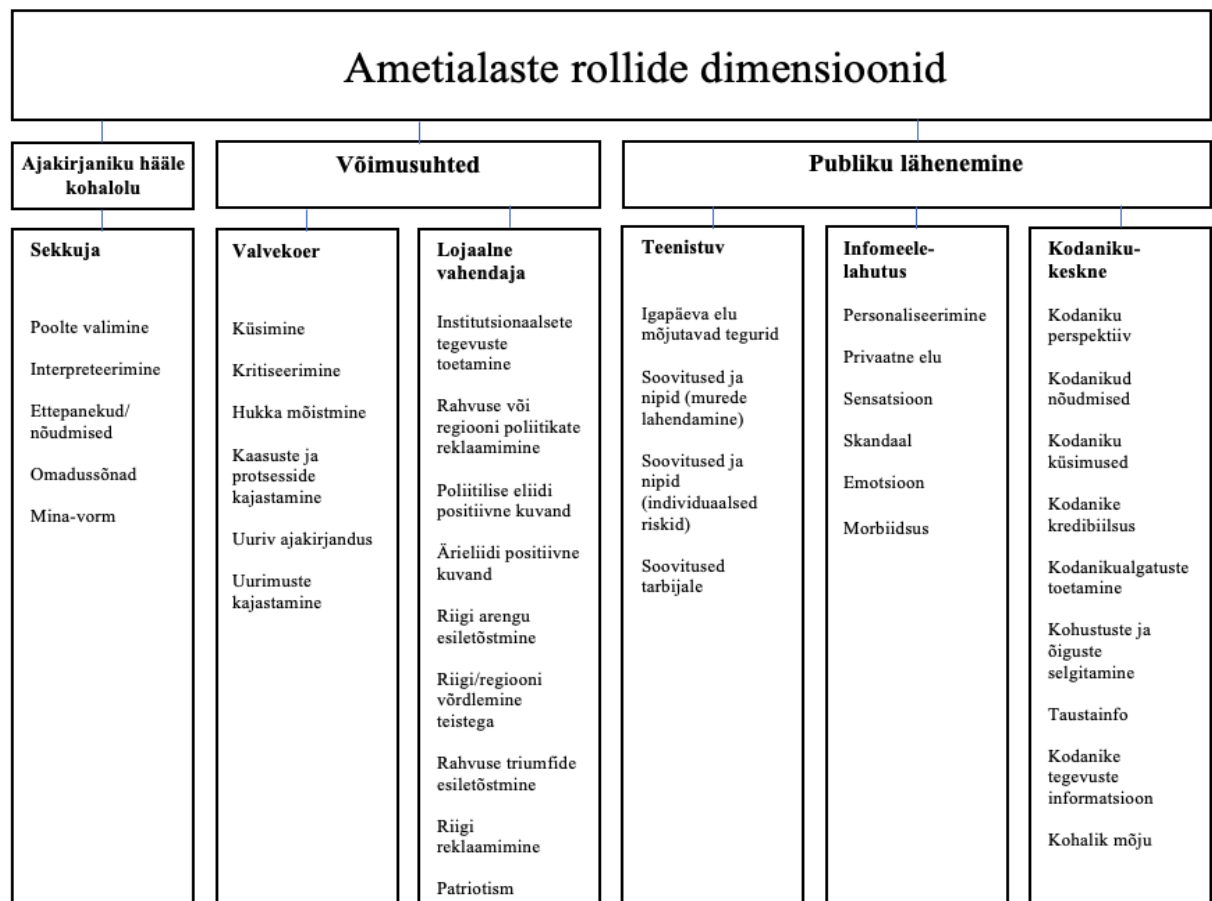
Mellado ja teised (2017) eristavad ajakirjanike ametialastes rollides nelja aspekti: rolli kontseptsioon, mis on ajakirjanike enda poolt sõnastatud olulisimad rollid; rolli tajumine, mis on ajakirjanike või meedia rollide ootused ühiskonnas; rolli rakendamine, see on kuidas indiviidi käitumine väljendub uudiste kajastamises; rolli täitmine, mis tähistab uudiste toimetuse otsuste ja ajakirjandusliku stiili kollektiivseid tulemusi.

Ajakirjanduslike rollide kontseptsioonide uurimine põhineb eeldusel, et ametialased rollid mõjutavad ja kujundavad uudislugusid (Mellado, 2019). Kuid uurijate sõnul puuduvad selle eelduse seoste toetamiseks piisavad empiirilised tõendid ning väide, et ajakirjanikud peaksid kirjutama vastavalt kavandatud rollile, viitab sellele, et rolli kontseptsiooni ja rakendamise vahel on normatiivne seos (Tandoc et al., 2013: 539).

Tandoci ja teiste (2013) uuringu tulemustes selgub, et rolli kontseptsiooni ja tegeliku jõustamise ehk päris tegevuse vahel on erinevus ning pigem tuleks suhtuda ajakirjanduslikesse rollidesse

kompleksselt. Uudiste sisu on harva ajakirjaniku individuaalne väljund. Igapäevane mõju nagu uudiste tähtjad, ülemused ja kolleegid, on rolli rakendamisel olulisemad tegurid kui rollide kontseptsioonid. Sellised tegurid on positiivse mõjuga eelkõige levitaja rolli rakendumisele, mis on ka enim tunnustatud roll nii kontseptsiooni kui rakendamise tasandil, samal ajal on need aga negatiivse mõjuga vastanduja ja mobiliseerija rollide rakendumisele (Tandoc et al., 2013: 551).

Mellado (2015) järgi kasutatakse ajakirjanike ametialaste rollide kirjeldamisel kuut erinevat rolli, mis jagunevad omakorda kolmeks suuremaks teemaks. Esimeseks teemaks on ajakirjaniku hääle olemasolu, teiseks ajakirjanduse suhted võimulolijatega ning kolmandaks viis, kuidas ajakirjandus publikule läheneb. Esimese teema alla liigitub sekkuja roll, teise alla valvekoera ja lojaalse vahendaja roll ning kolmanda teema alla teenistuv, info ja meelelahutuse ja kodanikukeskne roll (Mellado, 2015: 602).

Joonis 3. Ametialaste rollide kuus dimensiooni (Mellado, 2015: 602, autori tõlge ja kohandamine eesti keelde)

Võimusuhte alla kuuluv valvekoera roll tähendab võimulolijate küsitlemist, kritiseerimist ja süüdistamist ning lojaalse vahendaja roll tähendab esimese variandina seda, et ajakirjandus teeb

koostööd võimulolijatega ning toetab poliitilise või majandusliku eliidi läbiviidavaid institutsionaalseid tegevusi ja näitab eliiti positiivses valguses. Teine variant on see, et ajakirjandus keskendub rahvusriigi kuuluvustunde julgustamisele ja rahvusliku prestiiži tugevdamisele. Publiku lähenemise alla kuuluv teenistuv roll ühendab avalikkuse huvid ja õigused luues ajakirjaniku ja sihtrühma vahelise professionaali ja tarbija vahelise suhte, mille raames antakse nippe ja soovitusi igapäevase elu paremaks muutmisel. Info- ja meelelahutusajakirjandus on suunatud avalikkusele kui pealtvaatajatele, kellele pakutakse emotsiooniderohket, ootamatut ja skandaalset sisu, mille eesmärk on avalikkust lõbustada ja põnevust tekitada. Kodanikukeskse ajakirjanduse eesmärk on tavakodaniku harimine ja inimeste julgustamine osalemaks avalikes ja poliitilistel aruteludel (Stępińska et al., 2019: 40).

Suures plaanis erinevad Mellado (2015) ning Hanitzchi ja Vosi (2018) lähenemised selle poolest, et esimese sõnul saab rollide skeemi rakendada ükskõik millises kultuuriruumis, sest rollid on erinevates riikides samad, kuid igas kultuuriruumis peab olema nii-öelda kohalik ekspert, kes rollide esinemist määratleb ja toob selle kaudu sisse erinevate meediaruumide võrdsustamise (Mellado, 2015). Hanitzsch ja Vos väidavad jällegi, et muudatused toimuvad süsteemis endas ning mudel ei sobi kõikidesse kultuuridesse (Hanitzsch ja Vos, 2018).

Samas, on meil globaliseeruv meediaruum ning palju võetakse üle anglo-ameerika meediaruumist ja ka sotsiaalmeedia tekitab olukorra, kus ajakirjanike seas toimub globaliseerumine ning normatiivsed rollid ühtlustuvad, mis justkui viitab sellele, et Mellado lähenemine on kaasaegsem kui Hanitzchi ja Vosi oma.

1.3.1 Võimusuhetega soetud rollid

Nagu varasemalt mainitud, on Claudia Mellado ametialaste rollide käsitluses üheks rolliliigiks võimusuhted, mille puhul eristatakse kahte erinevat mõõdet – valvekoera ja lojaalse vahendaja rolli. Esimesele rollile viitab võimu vastutusele võtmine ehk uudisloos võib esineda võimu kritiseerimist, küsimuse alla seadmist, rikkumiste esile tõstmist, uuringutele viitamist ja nende kajastamist, konflikti ajakirjaniku ja võimulolija vahel (Mellado ja Lagos, 2014).

Lojaalse vahendaja rolli puhul on eristatavad kaks varianti – kas ajakirjanik toetab võimulolijaid ja kaitseb neid või on fookus hoopis rahvusriigil (Mellado ja Lagos, 2014). Esimese versiooni puhul on uudislugudes näha toetust eliidile, olgu tegemist poliitilise, majandusliku,

kodanikuühiskonna, usulise või kultuurieliidiga (Mellado, 2019a). Toetatakse institutsioonilist tegevust, kiidetakse ja kaitstakse elluviidavaid poliitikaid ja tekitatakse eliidist positiivne kuvand (Mellado, 2019a). Teise versiooni kohaselt tugevdatakse rahvuslikku prestiiži ja kuuluvustunnet läbi oma riigi arengute ja võitude kajastamise, oma riigi võrdlemise teiste riikidega, rahvuslike triumfide kajastamise ja oma riigi positiivsete omaduste kajastamise (Mellado ja Lagos, 2014).

Valvekoera roll

Rolli komponentideks olevad erinevad tunnused on autori arvamuse kohaselt kõige paremini kirjeldatud Claudia Mellado poolt loodud kodeerimisjuhendis, siis tugineb autor järgnevates kirjeldustes täielikult sellele kodeerimisjuhendile.

Valvekoera roll on püüda kaitsta avalikkuse huve ja panna eliiti vastutust võtma, toimides „neljanda võimuna.” Ajakirjanduse valvekoera rolli üheks osaks on teha võimulolijate peidetud või varjatud tegusid nähtavaks. Valvekoera rolli ei defineeri ajakirjaniku poliitiline või ideoloogiline hoiak, vaid pigem eesmärk parandada valitsuse institutsionaalset läbipaistvust ja tõhusust, läbi erinevatesse eliitidesse kuuluvate institutsioonide ja üksikisikute küsitlemise, kritiseerimise või hukkamõistmise. (*Journalistic Role Performance Project, s.a.*)

Võimuhete puhul on olulisel kohal järgmised eliidid:

- Poliitilisse eliiti kuuluvad need, kellel on formaalne ja institutsionaalne võim riigi, valitsuse erinevate võimude kaudu ning need, kes kontrollivad erakondi ja koalitsioone. Nende hulka kuuluvad ka riikidevahelised organisatsioonid, kelle otsused ja tegevused mõjutavad erinevaid riike, nagu Euroopa Liit ja ÜRO. (ibid)
- Majanduseliit viitab üksikisikutele, kes kontrollivad majandustegevust, sealhulgas äriühingute ja suurettevõtete ning korporatsioonide esindajatele, samuti siseriiklikele ja riikidevahelistele organisatsioonidele, kelle otsused ja tegevused mõjutavad erinevaid riike, näiteks Rahvusvahelise valuutafondi liikmeid. (ibid)
- Organiseeritud kodanikuühiskonna eliit hõlmab valitsusväliseid organisatsioone, ametiühinguid ja muid organisatsioone, mis ei ole seotud riigi ega ärimaailmaga. (ibid)
- Kiriklik / religiooni eliit hõlmab organisatsioone, mis haldavad erinevaid usundeid, samuti institutsioone, mis arutlevad ühiskonna väärtuste ja moraali üle (nt Vabamüürlased). (ibid)

- Kultuurieliiti kuuluvad kuulsused erinevates tööstusharudes: televisioon, film, muusika, teater, fotograafia, kirjandus, maalimine, muuseumid, mood, disain ja sport. (ibid)

Tavalised inimesed on need, kes räägivad enda eest, mitte kedagi teist esindades nagu eelmistes kategooriates. (ibid)

Uudisloo kirjutanud ajakirjanik on võtnud valvekoera rolli, kui vähemalt ühele järgmistest punktidest saab kodeerida nii-öelda positiivsena ehk vastates küsimustele jah.

- **Teave kohtu- või haldusmenetluste kohta**

Kas lugu sisaldab teavet poliitiliste, majanduslike ja/või kultuuriliste eliitide või tavainimeste vastu suunatud kohtu-/ haldusprotsesside kohta? (ibid)

- **Kahtlemine: ajakirjaniku hinnang**

Kas ajakirjaniku poolt loodav sisu sisaldab küsimusi või kommentaare, vastuolulisi pilte või žeste (sarkasm, iroonia, naljad, küsimuste kordamine, vastandamine inimesele kasutades nendega konflikti sattunud inimeste tsitaate), mis väljendaksid eliidi või tavaliste inimeste poolt öeldu või tehtu tõesuse ja valiidsuse osas kahtlusi? Ajakirjaniku hinnangut võib täiendada hääleintonatsioon nagu helikõrgus, kõne kiirus, helitugevus ja pausid. Oluline on, et kellele kahtlus on suunatud. (ibid)

- **Kahtlemine: teised**

Kas uudis sisaldab küsimuste, kommentaaride või žestide kaudu kellegi teise kui ajakirjaniku kahtlust tõesuse ja valiidsuse osas, mida eliit või tavalised inimesed teevad või ütlevad? Oluline on, et kellele kahtlus on suunatud. Hääleintonatsioon nagu helikõrgus, kiirus, helitugevus võivad täiendada allika tõlgendust. (ibid)

- **Kriitika: ajakirjaniku hinnang**

Kas uudisloos on ajakirjaniku väiteid või viiteid, milles ta kritiseerib või mõistab hukka, eliidi või tavainimeste tegusid või öeldut? Üldiselt sisaldab kriitika määrsõna või omadussõna. Seda võib leida ka ajakirjaniku lisatud emotikonidest või hoopis helidest ja žestidest. Oluline on, et kellele kahtlus on suunatud. Kriitika väljendamiseks ei piisa ainult ajakirjaniku hääleintonatsioonist. (ibid)

- **Kriitika: teised**

Kas uudisloos on viidatud kellegi muu kui ajakirjaniku väidetele või viidetele, milles keegi teine, peale ajakirjaniku kritiseerib või mõistab hukka, eliidi või tavainimeste tegusid või öeldut? Üldiselt sisaldab kriitika mäarsõna või omadussõna. Seda võib järeldada ka žestidest. Oluline on, et kellele kahtlus on suunatud. Kriitika väljendamiseks ei piisa ainult allika hääleintonatsioonist. (ibid)

- **Paljastamine: ajakirjaniku hinnang**

Kas uudislugu sisaldab ajakirjaniku väidet või viidet, milles ta süüdistab või teeb ilmsiks midagi varjatut, mitte ainult ebaseaduslikku, vaid eliidi jaoks ka ebatavalist või ebamugavat? See võib hõlmata näiteks keeva administratiivset juhtimist, korrupsiooni, väärkohtlemist, skandaale, pettusi, ahistamist, õiguslike tegevuste poliitilist blokeerimist või valeinformatsiooni. Või kas ajakirjanikud paljastavad tavainimeste halba käitumist? Oluline on, keda kritiseeritakse. Pildid, näiteks varjatud kaamerad, võivad täiendada ajakirjaniku kriitikat. (ibid)

- **Paljastamine: teised**

Kas uudislugu sisaldab kellegi teise kui ajakirjaniku väidet või viidet, milles ta süüdistab või teeb ilmsiks midagi varjatut, mitte ainult ebaseaduslikku, vaid eliidi jaoks ka ebatavalist või ebamugavat? See võib hõlmata näiteks keeva administratiivset juhtimist, korrupsiooni, väärkohtlemist, skandaale, pettusi, ahistamist, õiguslike tegevuste poliitilist blokeerimist või valeinformatsiooni. Või kas paljastatakse tavainimeste halba käitumist? Oluline on, keda kritiseeritakse. (ibid)

- **Väline uurimine**

Kas uudislugu põhineb juurdlusel, mis viidi läbi politsei, kohtu, halduse või spetsialiseerunud akadeemiliste uurijate poole, kuid mida ajakirjanik põhjalikult kajastab? (ibid)

- **Uuriv aruandlus**

Kas ajakirjanik annab oma ulatusliku uurimise ja uurimistöö põhjal (s.t juriidiliste dokumentide, avalike registrite või otsese vaatluse sõltumatu ülevaatamise) põhjal aru võimu kuritarvitamisest või õiguserikkumisest vms, tuginedes leketele ja teisestele teabeallikatele? Uurimist viib läbi ajakirjanik. (ibid)

- **Konflikt**

Kas uudisloos on näha konflikti või vastasseisu ajakirjaniku ja / või meediakanali vahel, kus ta töötab, ning ühe või mitme võimul oleva isiku või rühma vahel? Kas ajakirjanik kutsub oponentiks otse allikat, asutust või üksust võimuväljalt? (Isiklik vastasseis, ähvardused või ahistamine, veto jne) (ibid)

Lojaalse vahendaja roll

Lojaalse vahendaja rolli kohta on Mellado väitnud, et seda tüüpi ajakirjandust saab ellu viia kahe erineval viisil. Esimese variandi puhul teevad ajakirjanikud koostööd võimulolijatega ja aktsepteerivad nende esitatud teavet usaldusväärseks. Nad toetavad valitsuse, majandus- ja / või kultuurivõimude seatud poliitilist tegevuskava, näidates lojaalsust võimule, toetades ja kaitstes valitsuse poliitikat, luues võimust ja võimulolijatest positiivse kuvandi ning toetades status-quo. Sageli saavad sellistest ajakirjanikest võimuliidi kanalid sõnumite avalikkusele edastamiseks. Teises variatsioonis toetavad ajakirjanikud oma rahvusriiki, kujundades oma riigist positiivset kuvandit, soodustades ühtekuuluvustunnet ja tugevdades rahvuslikku prestiiži. (ibid)

Kuna ka kodanikuühiskond ja kultuurieliit (nt filminäitlejad ja spordikuulsused) on saavutanud eliidi staatuse ja võimu ühiskonnas, kodeeritakse ka selle grupi näitajate esinemist. (ibid)

Uudisloos kirjutanud ajakirjanik on võtnud lojaalse vahendaja rolli, kui vähemalt ühele järgmistest punktidest saab kodeerida nii-öelda positiivsena ehk vastates küsimustele jah.

- **Kaitse- / tugitegevus**

Kas ajakirjanik kiidab, propageerib või kaitseb selgesõnalise heakskiiduga poliitilise või majanduseliidi, organiseeritud kodanikuühiskonna või kultuurieliidi ametlikke tegevusi või arenguid? (ibid)

Selle näitaja võib leida nii tekstist kui ka ajakirjaniku tehtud žestidest. Ainult lingi lisamisest, ilma ajakirjaniku selgesõnalise heakskiiduta ei piisa toetuse või kaitse näitamiseks. (ibid)

- **Poliitika kaitsmine / toetamine**

Kas ajakirjanik kiidab, propageerib või kaitseb selgesõnalise toetusega riiklikku või piirkondlikku poliitikat üldiselt või midagi konkreetset? Ainult lingi lisamisest, ilma ajakirjaniku

selgesõnalise heakskiiduta ei piisa toetuse või kaitse näitamiseks. Ajakirjanik peab väljendama oma kaitset või toetust selgesõnaliste avaldustega. (ibid)

- **Eliidi positiivne kuvand**

Kas lugu loob positiivse kuvandi poliitilisest eliidist, majanduseliidist, kirikust, kodanikuühiskonnast või kultuurieliidist? Näiteks, kas ajakirjanik rõhutab või tõstab esile juhtimisoskusi või poliitiliste juhtide isikuomadusi; poliitiliste, majanduslike, kiriku- või kodanikuühiskonna organisatsioonide tulemusi, positsioneerimist ja lobitööd? Seda tüüpi toetusega seoses kasutatakse tihti positiivseid omadussõnu, kui viidatakse nendele gruppidele või isikutele. Emotikonide, žestide, helide või visuaalse kompositsiooni kasutamine võib viidata ka positiivse kuvandi loomisele. See punkt on selgesõnaliselt positiivse kuvandi tugevdamine, mitte ainult üksikisiku tegevuse või positsiooni heakskiitmine. (ibid)

- **Progress / edu**

Kas ajakirjanik rõhutab, et tema enda riigil läheb paremini ja toimub areng? Selle omaduse olemasoluks ei tohiks uudislugu põhineda ainult konkreetsel olukorral. See peaks arvesse võtma üsna pikka aega ja / või rõhutama teemat kui protsessi, kus muudatused ja edusammud on dokumenteeritud või neid ennustatakse ette. (ibid)

- **Võrdlus teiste riikidega**

Kas ajakirjanik rõhutab enda riigi edusamme ja võidukäike võrreldes teiste riikidega? (ibid)

- **Rahvuslikud triumfid**

Kas koduriigis või välismaal triumfeerinud inimesed või rühmad on uudistes selgelt välja toodud? Siin ei piisa sellest, kui inimese nimi või pilt on uudisloos toodud, inimene peab olema toodud kui riigi esindaja. (ibid)

- **Riigi kuvandi reklaamimine**

Kas uudistes tõstetakse esile tegevusi, mis on korraldatud riigi maine edendamiseks? Lugu peaks suures osas rääkima tegevusest või tegevustest ja pildid sellest võivad täiendada ajakirjaniku poolt loodavat riigi kuvandit. (ibid)

- **Isamaalisus**

Kas uudis sisaldab ajakirjaniku avaldusi, mis toovad välja positiivseid aspekte kuuluda sellesse rahvusesse? Erinevalt riigi kuvandi reklaamimisest (mis puudutab teiste poolt korraldatud ja ajakirjaniku poolt kajastatud tegevusi), on selle punkti puhul ajakirjanik see, kes oma riiki väärtustab. Emotikonid ja pildid võivad olla juures, kuid need ei kujuta endast patriotismi, kui see lugu ei sisalda ajakirjaniku avaldust. (ibid)

1.4 Ajakirjanduslike rollikäsitluste uuringud eri riikides

Ajakirjanduslike rollikäsitluste uuringuid on JRP varasemate projektide raames läbi viidud väga erinevates riikides. Siinse magistr töö eesmärgist lähtuvalt tuakse välja Tšiili, Hispaania, Hiina, Ladina-Ameerika ja Poola uuringud, sest neis on tulemusi analüüsitud käesoleva tööga sarnasest fookusest lähtuvalt. Eelpool nimetatud riikidest on Eestiga otseselt võrreldav vaid Poola, kuna ei Eesti ega Poola ei kuulu ametlikult ühegi meediasüsteemi mudeli alla, kuid ajalooliselt on mõlemad riigid sarnase minevikuga ning võib selle läbi neid pidada analüüsitavaatest riikidest kõige lähedasemaks. Samas annavad teiste riikide uuringud sisendi, millised on rollide esinemise võimalused taolistes uuringutes, mistõttu on neid siin käsitletud.

1.4.1 Tšiili

Mellado ja Lagose (2014) tehtud ametialaste rollide uuringust selgus, et Tšiili puhul on riikliku meedia uudislugudes väga harva ja peaaegu üldse mitte esinevad võimusuhetega seotud rollid – lojaalne vahendaja ja valvekoer, millest viimane on esindatud kõige harvem. Kõige rohkem esines Tšiili puhul valvekoera rolli politsei ja kohtu ning poliitilise sisuga uudistes, samal ajal kui sotsiaalküsimusi, üldisi riiklikke uudiseid ning eriti majandust ja äri puudutavates uudistes on rolliväljendumine väiksem. Lojaalse vahendaja roll esineb uudistemade vaates vastupidiselt, seega lojaalse vahendaja rollil ei ole kohta politsei- ja kohtuteemalistes uudislugudes (Mellado ja Lagos, 2014).

Tšiili puhul täheldasid uurijad, et uudisloo peamisel teemal oli valvekoera, teenistuja, kodanikühiskonna ja lojaalse vahendaja rollidele suurem mõju, kui ühelgi teisel muutujal (Mellado ja Lagos, 2014).

1.4.2 Hispaania

Hispaanias läbi viidud uuringu tulemused näitasid, et valvekoera rolli esinemine oli sageduselt teisel kohal. Valvekoera roll väljendus teiste inimeste kriitika kajastamises, võimugruppide küsimuse alla seadmises, teiste inimeste või gruppide mahategemises ja võimu vastu suunatud kohtuprotsesside kajastamises. Lojaalse vahendaja rolli esinemine oli Hispaania näitel oluliselt madalam kui valvekoera oma (Humanes ja Roses, 2018: 1041).

Ajalehtede osas märkasid Humanes ja Roses (2018) suuri erinevusi valvekoera ja lojaalse vahendaja rollide esinemises, mida nad põhjendavad vastavate meediagruppide ning võimulolijate läheduse ja kaugusega. Nimelt kui kahes konservatiivses ajalehes oli näha kõrget lojaalse vahendaja rolli esinemist, siis ajalehes, mille direktor pidas valitseva parteiga vaidlusi, väljendus rohke valvekoera rolli esinemine (Humanes ja Roses, 2018: 1042).

Valvekoera rolli puhul muutus selle avaldumine ennustatavaks uudisteemade nagu politsei, kuritegevuse, kohtute, valimiskampaaniate ja meeleavalduste ning protestide puhul. Majandusteemade puhul esines valvekoera rolli väga vähe. Lojaalse vahendaja rolli puhul joonistus samuti selgelt välja seos uudisteemade ja rolli avaldumise vahel, nimelt kui uudised olid valitsuse, majanduse või riigikaitse teemadel, olid need kõrge lojaalse vahendaja rolli esindatusega. Lisaks kasutasid sellist ajakirjanduslikku lähenemist rohkem katoliku taustaga väljaanded (Humanes ja Roses, 2018: 1044).

1.4.3 Hiina

Hiina ajakirjanduse puhul on lojaalse vahendaja roll info ja meelelahutusliku rolli järel teisel kohal ning kolmas kõige esindatum roll on valvekoer (Wang et al., 2017: 161). Lojaalse vahendaja rolli esinemisel täheldasid Wang ja teised (2017), et suure tõenäosusega on tegemist esiuudistega, samas kui valvekoera rolli esindavad uudislood on suure tõenäosusega esiuudise puhul paigutatud vähem silmatorkavasse sektsiooni.

Valvekoera roll esineb Hiina meedias kõige enam politsei ja kohtute kajastustes ja puudub täielikult sõjalisi teemasid käsitlevates lugudes, mille puhul on kõige domineerivamaks rolliks hoopis lojaalne vahendaja (Wang et al., 2017: 162).

1.4.4 Ladina-Ameerika

Mellado, Márquez-Ramírezi ja teiste (2017) Ladina-Ameerikas läbi viidud ajakirjanike ametialaste rollide uuringus käsitleti, kuidas rollide esinemine erineb viies Ladina-Ameerika riigis (Kuuba, Mehhiko, Ecuador, Tšiili, Brasiilia) ning kas sellised muutujad nagu riik, uudiste konkureerimine, meediumi tüüp ja meedia poliitiline orientatsioon ennustavad ette erinevate rollide avaldumist (Mellado, Márquez-Ramírez et al., 2017: 1101). Tulemused näitasid, et rollide täitmisel on suur tähtsus riikide ajalool, muutuval poliitilisel keskkonnal ning hübriid-meediasüsteemidel nagu sellele on viidanud ka Hallin ja Mancini oma meediasüsteemide teoorias (Mellado, Márquez-Ramírez et al., 2017; Hallin ja Mancini, 2004). Lisaks leidsid nad, et Ladina-Ameerika ajakirjandus kipub olema pigem levitav ja passiivne kui interventsionistlik (Mellado, Márquez-Ramírez et al., 2017: 1101).

Valvekoera ja lojaalse vahendaja rollid avaldusid riikides üsna võrdselt, kuid valvekoera roll kõige rohkem siiski Brasiilias ja Mehhikos, seda läbi kolmandate osapoolte kriitika ja küsimuste kajastamise (Mellado, Márquez-Ramírez et al., 2017). Samas puudus Tšiilis valvekoera rolli esinemine peaaegu täielikult (Mellado, Márquez-Ramírez et al., 2017; Mellado ja Lagos, 2014)

Lojaalse vahendaja roll on kõige tugevamalt esindatud Kuuba meedias ning seda põhjendavad uurijad poliitilise paralleelsuse kõrge taseme ja ajakirjanduse instrumentaliseerimisega (Mellado, Márquez-Ramírez, et al., 2017: 1096). Samas kui Tšiilis on vaatamata kõrgele poliitilisele paralleelsusele lojaalse vahendaja rolli esinemine väga vähene (Mellado ja Lagos, 2014). Seda põhjendasid Mellado ja Lagos oma uurimuses väitega, et lojaalse vahendaja kui rolli konkreetne puudumine uudistest varjutab lojaalsuse kaudsemad väljendusvormid nagu näiteks ametnike allikatele truuks jäämine (Mellado ja Lagos, 2014).

Uuringust tulenes, et parempoolsed ja tsentristlikud väljaanded on poliitilisele eliidile vähem lojaalsed kui vasakpoolsed väljaanded. Poliitilistes uudistes, aga ka majandusuudistes kipub lojaalse vahendaja roll esinema kõige tihedamini (Mellado, Márquez-Ramírez, et al., 2017: 1099).

1.4.5 Poola

Ida-Euroopa kontekstis Poolas läbiviidud uuring näitas, et Poola ajakirjanduses on kõige enam esindatud valvekoera roll, millele järgneb info ja meelelahutuse roll ning kodanikukeskne roll (Stepińska et al., 2019: 49). Stepińska ja teiste (2019) uuringu järeldustes toodi välja, et ametialased rollid ei ole eraldiseisvad, vaid võivad omavahel põimunud olla. Näiteks infomeelelahutuse roll oli seotud kodanikukeskse ja valvekoera rollidega, mis tulenes sellest, et kahte viimast rolli sisaldavate lugude keskmes olid tihtipeale tavakodanikud, kes olid tajutud ebaõigluse tõttu probleemidesse sattunud ja lood olid esitatud emotsioonide- ja konfliktiderohkelt (Stepińska et al., 2019: 39).

Kokkuvõtteks võib öelda, et Eesti ei sarnane otseselt mitte ühegi eelpool kirjeldatud riigiga. Üks kõige suurem erinevus Hispaania ning Eesti ja kõikidel teiste peatükis mainitud riikide vahel, on see, et Hispaania kuulub ainsana Hallini Mancini kirjeldatud meediasüsteemide teooriasse. Teiste puhul ei ole neid ametlikult määratletud. Kõige sarnasem ja võrreldavam on Eesti ilmselt Poolaga, Herrero ja teiste (2017) käsitluse kohaselt kuuluvad nad Kesk- ja Ida-Euroopa riikide hulka, kuid erinevatesse klastritesse.

Üks suur erinevus, mille puhul pole võimalik Eestit eelpool väljatoodud riikide tulemustega võrrelda, on väljaannete maailmavaatelse defineerituse aspekt. Nimelt on paljudes riikides väljaannete puhul väga selgesti eristatav nende poliitiline poolehoid ning selle tõttu oli välja toodud riikide puhul võimalik tõmmata paralleele rollide esinemise ja maailmavaatelse tausta vahel, kuid Eestis ei ole väljaanded seda defineerinud.

1.5 Uurimisküsimused

Magistritöö raames osaleb töö autor rahvusvahelises ajakirjanduslikus uuringus nimega *Journalistic Role Performance*. Magistritöö eesmärk on Eesti uudiste kontentanalüüsile tuginevalt uurida ajakirjanduslike rollide, nagu lojaalne vahendaja ja valvekoer, esinemise seotust uudisteemade ja väljaannetega trüki-, veebi-, tele ja raadioajakirjanduses. Rollimääratlus lähtub Mellado jt ajakirjanduslike rollide täitmise kontseptsioonist (*journalistic role performance*).

Üks oluline aspekt on ka Covid-19 pandeemia, mis võib mõjutada rollide esinemist. Nimelt sattus uudislugude kogumise periood ajale, mil esmakordselt levis üle maailma viirus nimega

Covid-19, mis saavutas pandeemia mõõtmed. JRP uuringus lisati Covid-19 kood kodeerimisjuhendisse ning pandeemiat puudutavad uudislood kodeeriti sellest lähtuvalt. Teorias nähtud Kuuba ja Tšiili näite, kus lojaalse vahendaja roll esines varjatud kujul, avaldumist kahtlustas töö autor Eesti puhul Covidi lugudes ning soovib tulemusi analüüsides sellele vastuse saada.

Lähtuvalt töö eesmärgist esitab töö autor järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas on lojaalse vahendaja ja valvekoera rollid seotud uudiste temadega?

2. Kas ja kuidas võib esineda varjatult lojaalse vahendaja roll Eesti uudistes?

2.1 Milline on lojaalse vahendaja rolli avaldumise vahekord võrreldes teiste Eesti uudistes avaldunud rollidega Covidi lugudes ja mitte Covidi lugudes?

2.2 Milliseid allikaid ajakirjanikud kõige sagedamini Covidi lugudes ja mitte Covidi lugudes kasutavad?

3. Kuidas väljenduvad Eesti ajakirjandusväljaannete loodud uudistes lojaalse vahendaja ja valvekoera rollid?

3.1 Kuidas erineb ajakirjanduslike rollide esinemine väljaandeti ja platvormiti?

3.2 Millised on lojaalse vahendaja ja valvekoera rollide seosed eliitidega erinevates väljaannetes?

2. MEETOD JA VALIM

Selles peatükis kirjeldatakse andmekogumismeetodit, tutvustatakse ja põhjendatakse valimit ning selgitatakse töös kasutatavaid andmeanalüüsimeetodeid.

2.1 Andmekogumismeetod

Andmete kogumisel lähtuti Stevensoni meetodi printsiibist (vt peatükk 2.2). Rahvusvahelise projekti juhistest tulenevalt, koguti terve 2020. aasta jooksul kahe konstrueeritud nädala raames kokku 2409 uudislugu, mis hiljem kodeerimistabeli järgi kodeeriti.

Andmekorje käigus koguti valimiga määratud meediaväljaannetest kokku kõik uudised, mis on toodetud platvormi enda poolt. See tähendab, et välja jäeti kõik uudised, mis olid toodetud kas uudisteagentuuride või mõne muu väljaande poolt. Samuti jäid valimist välja kõik arvamused.

Kodeerimise analüüsiühikuks oli uudislugu. Samaaegselt andmete kogumisega kodeeriti kõik uudised vastavalt JRP projekti poolt etteantud kodeerimisjuhendile ning peale andmete kodeerimist viidi läbi sisuanalüüs.

2.2 Valim

Valimi moodustamisel kasutati Stevensoni meetodit ehk konstrueeritud nädalat, mille raames võetakse valimisse huvipakkuva perioodi erinevatel nädalatel kõik nädalapäevad esmaspäevast pühapäevani. Meetodit kasutati, kuna tegemist oli pikema ajaperioodiga, mil uudislugusid koguti ning vältimaks ootamatute sündmuste mõju meediakajastusele (Kalmus, 2015).

29. jaanuarist 2020 kuni 14. detsembrini 2020 (kuupäevadel 29.01, 20.02, 20.03, 11.04, 10.05, 8.06, 30.06, 7.07, 5.08, 27.08, 25.09, 17.10, 15.11 ja 14.12) toimus kuus korra andmekorje. Erandiks olid juuni ja august, mil andmekorje toimus kaks korda kuus, et saada täis 14 vajalikku päeva. Nendest päevadest moodustub kokku kaks konstrueeritud nädalat – kõik nädalapäevad on kaks korda esindatud. Veebi puhul toimus andmekorje kaks korda päevas – hommikul kell 11

ning õhtul kell 20. Trükimeedia puhul toimus andmekorje kuuel päeval, sest pühapäeval valimis olevaid ajalehti ei ilmu. Kokku koguti analüüsimiseks 2409 uudislugu.

JRP projektis on tegemist mittetõenäosusliku valimiga, sest uuritavatel objektidel ehk uudislugudel ei olnud võrdseid võimalusi valimisse sattumiseks. Täpsemalt on töös kasutatud sihipärast valimit, mis tähendab, et uurija on uuritavad objektid (antud juhul nii andmekorje kuupäevad kui ka uuringuga hõlmatud väljaanded), ise välja valinud ning püüdnud leida võimalikult tüüpilised esindajad (Rämmer, 2014).

Töös kasutatud väljaannete valimisel sai määravaks just rahvusvahelise projekti poolt antud sisend, mille alusel valiti analüüsitavateks järgmised väljaanded.

Tabel 1. Valimisse kuuluvad väljaanded.

Ajaleht	Postimees, Eesti Päevaleht, Õhtuleht
Raadio	“Päevakaja” (ERR raadio), “Päevapilk” (Kuku Raadio)
Televisioon	“Aktuaalne kaamera”, “Reporter”, “Seitsmesed”
Veeb	postimees.ee, delfi.ee, err.ee

Täpsemalt oli ette nähtud, et esindatud peavad olema kõik erinevad meediaplatvormid ning nii era- kui ka avalik-õiguslikud väljaanded.

Ajalehtede puhul oli täiendavaks kriteeriumiks valida väljaanded, mis esindaksid nii kvaliteet- kui ka kollast ajakirjandust. Lisaks sellele pidi valimisse kuuluma ka erineva poliitilise määratlusega väljaandeid ehk parempoolseid ja vasakpoolseid. Eesti puhul on selline kategoriseerimine keerukas, sest mitte ükski väljaanne ei ole end maailmavaateliselt kunagi (vähemalt avalikult) positsioneerinud. Postimehe ja Eesti Päevalehe valikut saab põhjendada kvaliteetajakirjandust ning Õhtulehte meelelahutust ja kollast ajakirjandust tootvate väljaannetena.

Raadio puhul kuulusid valimisse ERRi raadiosaade “Päevakaja” ning Kuku Raadio saade “Päevapilk”. ERRi raadio näol on tegemist avalik-õigusliku ja Kuku Raadio puhul erameedia saatega.

Televisiooni esindajateks olid ETV “Aktuaalne kaamera”, Kanal2 “Reporter” ja TV3 “Seitsmesed”. Tegemist on Eestis kolme peamise kanali õhtuste uudistesaadetega ning mis esindavad era- (“Reporter”, “Seitsmesed”) ja avalik-õiguslikku (“Aktuaalne kaamera”) meediat.

Veebiväljaannete jaoks oli eraldi kriteeriumitena välja toodud, et valimisse peab kaasama lisaks üleriigilistele väljaannetele ka ainult digitaalseid väljaandeid, nagu seda on Eesti puhul näiteks delfi.ee. Lisaks pidi valimis olema ka ajalehega koos olevaid portaale nagu näiteks Postimees ja postimees.ee. Eesti puhul kattuvad mõlemad ka üleriigilise kriteeriumiga. ERR-i portaali puhul on tegemist nii üleriigilise kui avalik-õigusliku väljaandega.

2.3 Analüüsimeetod

Siinses töös kasutati standardiseeritud kontentanalüüsi. See analüüsimeetod on üks vanimaid ja tuntumaid tekstianalüüsi meetodeid sotsiaalteadustes, mida tõsi küll, peetakse rakendusviiside ja analüüsitehnikate suure variatiivsuse tõttu pigem uurimisstrateegiaks. Standardiseeritud kontentanalüüs on siduv lüli kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete meetodite vahel, sest selle abil tõlgendatakse tekstide sisuline pool kvantitatiivseteks näitajateks, mille abil saab tekste kvantitatiivselt analüüsida. Meetodi eeliseks ongi, et see võimaldab erinevaid tekstikogumeid täpsetel alustel võrrelda ning tulemused on kergesti kontrollitavad ja määrata on võimalik ka kodeerimise usaldusväärsust. (Kalmus, 2015)

Kontentanalüüsi puhul on võimalik ka tänu täpsetele juhistele tööjaotust uurijate vahel jagada. Seda antud projekti raames tehti ning koolitatud andmete kodeerijaid oli kokku kuus. Seega oli võimalus kodeerida niivõrd suur tekstihulk, mis võimaldas hilisemat andmete kvantitatiivset töötlust ja tulemuste teatavat üldistamist üldkogumile ja teooriatele. (Kalmus, 2015) Siinkohal oluline mainida, et suurte üldistuste tegemise puhul võib saada takistuseks see, et valimi puhul oli tegemist mittetõenäosusliku valimi ja konstrueeritud nädalaga, mis ei loonud siiski kõikidele uurimisobjektidele võrdväärseid võimalusi valimisse sattuda.

Kontentanalüüsi puhul analüüsitakse teatud omaduste esinemissagedust tekstides ning meetodi kasutamise eelduseks on varasemale teooriale tuginedes loodud täpsed uurimisküsimused, mis tähendab, et tegemist on deduktiivse lähenemisega (Kalmus et al., 2015; Kalmus, 2015).

Kontentanalüüsis on kolm põhietappi – (1) ettevalmistused, milleks on kodeerimisjuhendi koostamine ja proovikodeerimine ning uurimiseesmärkide püstitamine; (2) tekstide kodeerimine;

(3) andmete analüüsimine ja tulemuste tõlgendamine. (Kalmus, 2015) Nagu varasemalt mainitud, on käesoleva töö puhul tegemist rahvusvahelise uurimisprojekti osaga ning seetõttu ei olnud töö autoril vajadust ise kodeerimisjuhendit koostada, sest see anti osalejatele projekti juhtgrupi poolt.

2.4 Statistiline analüüs ja analüüsi kaasatud tunnused

Andmete analüüsimiseks kasutati töös sotsiaalteaduslike andmete analüüsiprogrammi IBM SPSS. Andmestik esinesid peamiselt nominaaltunnused ning kohati ka mõned diskreetsed arvulised tunnused. Nominaaltunnused kirjeldavad objekti omadusi, kuid ei ütle midagi omaduse intensiivsuse või suuruse kohta ning diskreetsete arvuliste tunnuste puhul on võimalikud üksnes täisarvuliselt loendatavad vastusevariandid (Rootalu, 2014).

Tunnustevaheliste seoste välja selgitamiseks kasutati risttabeleid. Lisaks uuriti ka tunnuste esinemissagedusi. Tunnustevahelisi seoseid on sotsiaalteaduskonnas võimalik käsitleda suundumusena, mille väärtuse avab just sisuline tõlgendus, mitte arvulised näitajad (Tooding, 2015: 198). Kahe nominaaltunnuse vahelise seose tugevuse uurimiseks kasutatakse risttabelite puhul seosekordajaid ning üheks selliseks seosekordajaks on Crameri V, mida ka siinses töös seoste tugevuse hindamisel kasutatakse (Rootalu, 2014).

Analüüsi keskmes on ajakirjanduslike rollide esinemine uudislugudes. Ühe ajakirjandusliku rolli esinemine uudisloos ei välista teiste rollide esinemist. See tähendab, et ühes uudises võib esineda korraga rohkem kui üks ajakirjanduslik roll. Ajakirjanduslike rollide kokkuvõtlikumaks analüüsiks moodustati 6 summaindeksit: sekkuja, valvekoer, lojaalne vahendaja, teenistuv, infomeelelahutus ja kodanikukeskne.

Lisaks ajakirjanduslikele rollidele on analüüsi kaasatud järgmised tunnused:

1. Uudisloos peateema määratlemiseks kasutati 24 varianti hõlmavat skaalat, kus 1=Valitsus/Seadusandlus, 2=Kampaaniad/Valimised/Poliitika, 3=Politsei ja kuritegevus, 4=Kohus, jne.
2. Covid-19 puhul loodi analüüsiks eraldi dihhotoomne tunnus selle kohta, kas kodeeritud loos on Covid-19 teema kajastatud või mitte.

3. Platvormi puhul fikseeriti, kas uudislugu ilmus ajalehes, televisioonis, raadios või veebis.
4. Väljaande puhul fikseeriti, kas uudise avaldamise kohaks oli Postimees.ee, delfi.ee, err.ee, “Päevakaja”, “Päevapilk”, “Aktuaalne kaamera”, “Reporter”, “Seitsmesed”, Postimees, Eesti Päevaleht või Õhtuleht.
5. Allikad kaardistati 15 allikatüübi lõikes. Iga allikatüübi puhul märgiti ära, kas vastatavat tüüpi allikas loos esines või mitte.
6. Valvekoera ja lojaalse vahendaja rollide puhul kodeeriti ära ka see, keda loos kritiseeriti või kelle huve loos esindati. Valvekoera rolli puhul fikseeriti seose olemasolu või puudumine eraldi poliitilise eliidi, ärieliidi, kodanikuühiskonna, religioosse eliidi, kultuurieliidi või tavainimeste. Eraldi kodeeriti see, kui seos esines rohkem kui ühe nimetatud grupiga. Töös ei analüüsitud seoseid tavainimestega, sest analüüsis keskenduti eliitidele. Lojaalse vahendaja rolli puhul fikseeriti seose olemasolu või puudumine eraldi poliitilise eliidi, ärieliidi, kodanikuühiskonna, religioosse eliidi ja kultuurieliidi puhul. Eraldi kodeeriti see, kui seos esines rohkem kui ühe nimetatud grupiga.

Ajakirjanduslike rollide ja eliitide seoste analüüsimisel on oluline, et tegemist on kumulatiivsete protsentidega. Ühes loos võivad avalduda mitme erineva ajakirjandusliku rolli tunnused ning samuti võib ühes loos ilmnedu seoseid erinevate eliitidega. Seega protsendid ei käi mitte rolli osakaalu kohta väljaandes, vaid rolli sageduse kohta konkreetses väljaandes. See tähendab, et tulemusi ei saa niivõrd väljaannete lõikes omavahel võrrelda, kui analüüsida neid pigem väljaande sisesealt.

2.5 Proovikodeerimine

Töö raames viidi läbi ka proovikodeerimine. Kokku analüüsiti selle käigus 10 uudisteksti. Seejärel võrreldi neid omavahel, et saada teada reliaabluskoefitsient. Kodeerijate reliaablus näitab kuivõrd sarnaselt või erinevalt erinevad kodeerijad sama kodeerimiskeemi kasutavad („Intercoder Reliability“, 2008). Kodeerijate töö sarnasuse koefitsiendid jäävad vahemikku 0 (sarnasused püüdvad) kuna 1 (tööd on identsed). Koefitsienti, mis on suurem kui 0,90 peetakse väga usaldusväärseks (ibid).

Käesoleva töö puhul oli kodeerijaid kokku 6, proovikodeerimises osalesid 5 inimest ja reliaablus arvutati välja kahe kodeerija põhjal. Seega oli kodeerijaid 2, kategooriaid 76 ja analüüsiühikuid 10. See teeb kodeerimisotsuste koondarvuks $2 \times 76 \times 10 = 1520$. Kokkulangevusega kodeerimisotsuste summaks oli $2 \times 72 \times 10 = 1440$. Seega oli reliaabluskoeffitsiendiks $1440/1520 = 0,95$ mis viitab sellele, et tulemused on väga usaldusväärsed.

Töö autori roll uuringus

JRP projekti ja antud töö raames osales autor 2019. aasta sügisel Claudia Mellado poolt läbi viidud seminaris, kus õpiti koos Läti, Leedu ja Poola uurimisrühmadega kodeerimist. Seejärel hakkas 2020. aasta alguses kolmeliikmeline Eesti rühm, kuhu kuulus ka töö autor, iga kuu andmeid kokku koguma. 2020. aasta suvel liitus Eesti uurimisrühmaga veel 3 inimest, kelle koolitasid välja algsesse töörühma kuulunud 3 inimest. Eesti uurimisrühmas viidi läbi proovikodeerimine, misjärel hakati andmeid kodeerima

Kodeerimine kestis 2021. aasta alguseni ning kokku kodeerisid uudiseid 6 inimest. Antud töö autor kodeeris kokku 23,2% kõikidest valimisse kuulunud uudislugudest.

Rahvusvahelisest projektist eraldiseisvalt valis töö autor magistritöö fookuse ning püstitas töö eesmärgi ja teorial põhinevad uurimisküsimused.

3. TULEMUSED

Peatükis esitatakse standardiseeritud kontentanalüüsi teel saadud tulemused. Kokku analüüsiti 2409 uudislugu.

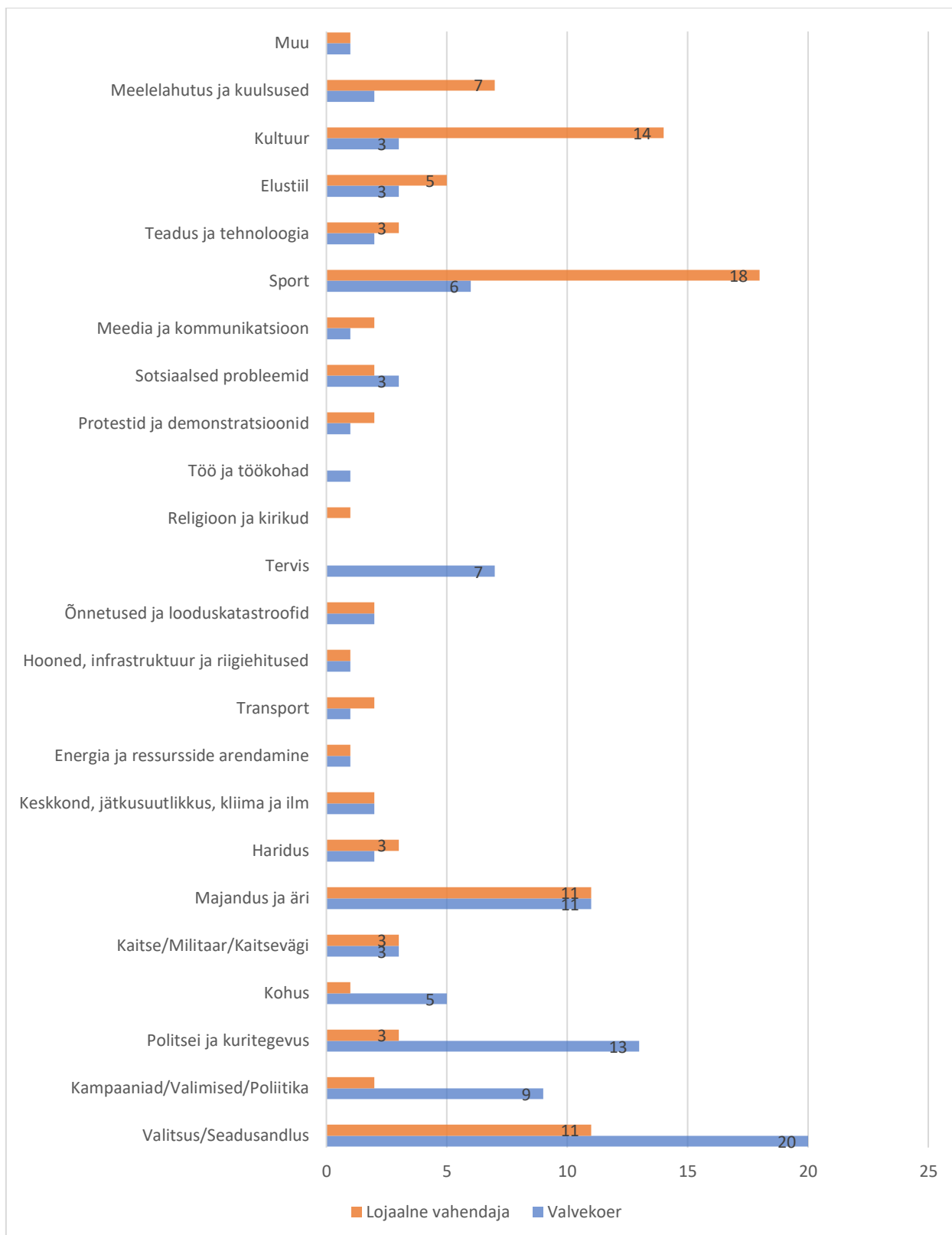
Teemad jagunevad vastavalt uurimisküsimustele kolmeks. Esimesena antakse ülevaade valvekoera ja lojaalse vahendaja rollide seostest uudisteemadega. Teisena käsitletakse lojaalse vahendaja rolli võimalikku varjatud esinemist uudislugudes. Kolmandaks kajastatakse valvekoera ja lojaalse vahendaja rollide esinemist eri platvormidel ja väljaannetes ning esitatakse leitud seosed rollide ja eliitide vahel.

3.1 Valvekoera ja lojaalse vahendaja rollide esinemine uudisteemades

Kokku esines valvekoera rolli 41% kõikidest analüüsitavatest lugudest. Valvekoera roll esineb kõige enam valitsuse ja seadusandluse teemalistes uudistes (20%, vt Joonis 4), teisel kohal on politseid ja kuritegevust puudutavad uudised (13%) ja kolmandal kohal majanduse ning äriiga seotud uudised (11%).

Valvekoera rolli esineb alla 10% uudisteemades nagu (kahanevas järjekorras) kampaaniad/valimised/poliitika, tervis, sport. Alla 5% esineb roll uudistes, mis on teemadel kohus, kaitse/militaar/kaitsevägi, sotsiaalsed probleemid, elustiil, kultuur, haridus, keskkond/jätkusuutlikkus/kliima/ilm, õnnetused/looduskatastroofid, teadus/tehnoloogia, meelelahutus/kuulsused.

Peaaegu üldse ei esine seda teemades nagu energia/ressursside arendamine, transport, hooned/infrastruktuur/riigiehitused, töö/töökohad, protestid/demonstratsioonid, meedia/kommunikatsioon, muu. Puudu on rolli esinemine uudisteemades, mis on seotud religiooni ja kirikuga (0%).

Joonis 4. Valvekoera ja lojaalse vahendaja rollide esinemine uudisteesmades, % (N=2409; *Crameri V* = 0,188-0,335)

Valvekoera rolli esinemist saab Eesti uudistes seostada kõige enam seega riigivõimu puudutavate uudisteedadega, aga ka politsei ja kuritegevusega seotud teemadega.

Valvekoera rolli osaks on teha võimulolijate varjatud tegevusi nähtavaks, eesmärk on valitsuse või muu institutsionaalse läbipaistvust ja tõhusust parandada, läbi erinevatesse eliitidesse kuuluvate institutsioonide ja üksikisikute küsitavuse alla seadmise, kritiseerimise või hukkamõistmise. (*Journalistic Role Performance Project, s.a.*) Mis viitab sellele, et Eesti uudislugudes on roll realiseerunud täpselt sellises valdkonnas, mille läbi seda kõige enam teoreetilises materjalis ka kirjeldatakse.

Lojalne vahendaja rolli esines 21% analüüsitud lugudes. Kõige rohkem esineb lojaalse vahendaja rolli kultuuri spordi teemalistes uudistes (18%, vt joonis 4), sellele järgnevad kultuuri (14%), majanduse ja äri (11%) ning valitsuse ja seadusandluse teemad (11%). Meelelahutuse ja kuulsustega seotud uudisteedade esindatus antud rolli väljendumisel on 7%. Alla 5% esinev roll uudistes, mis on teemadel elustiil, teadus/tehnoloogia, politsei/kuritegevus, kaitse/militaar/kaitsevägi, haridus, kampaania/valimised/poliitika, keskkond/jätkusuutlikkus/kliima/ilm, transport, õnnetused/looduskatastroofid, protestid/demonstratsioonid, sotsiaalsed probleemid ja meedia/kommunikatsioon.

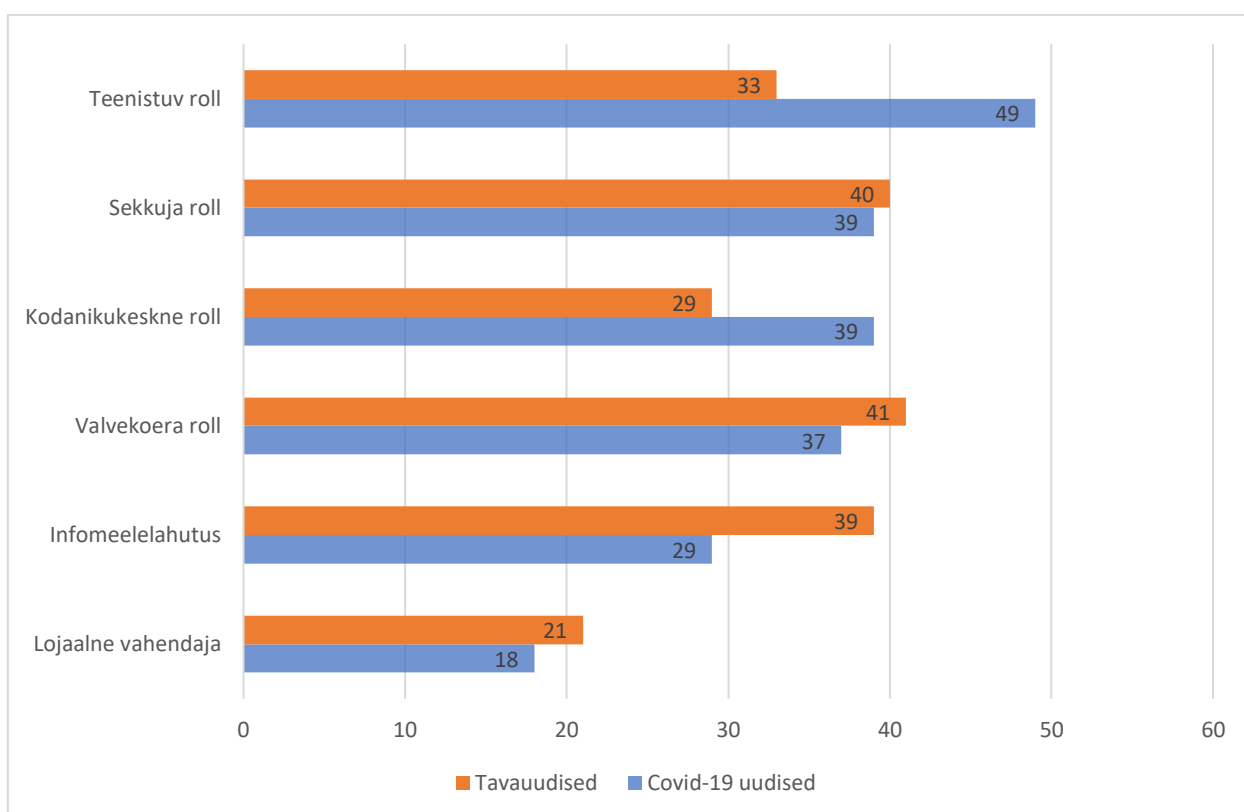
Peaaegu üldse ei esine rolli kohtu, energia/ressursside arendamise, hoonete/infrastruktuuri/riigiehituste ja religiooni/kirikute teemades. Rolli ei esine tervise ja töö/töökohtadega teemadega seotud uudistes.

Kõige rohkem esines lojaalse vahendaja rolli sporditeemalistes uudistes, aga ka kultuuri puudutavates uudistes avaldus roll üsna palju. Mitte kordagi ei avaldunud roll Eesti uudiste valimis tervise ning töökohtade ja tööelu teemalistes uudistes.

Rolli avaldumine toimus kahel erineval viisil, esimese puhul toetas ajakirjanik erinevate võimude ja eliitide tegevust ning kaitses nende poliitikat/tegevusi ja lõi neist positiivset kuvandit. Teises variatsioonis toetavad ajakirjanikud oma rahvusriiki ning võivad seda teha läbi erinevate eliitide. (*Journalistic Role Performance Project, s.a.*)

3.2 Rollide esinemine ja allikate kasutamine tava- ning Covid-19 uudislugudes

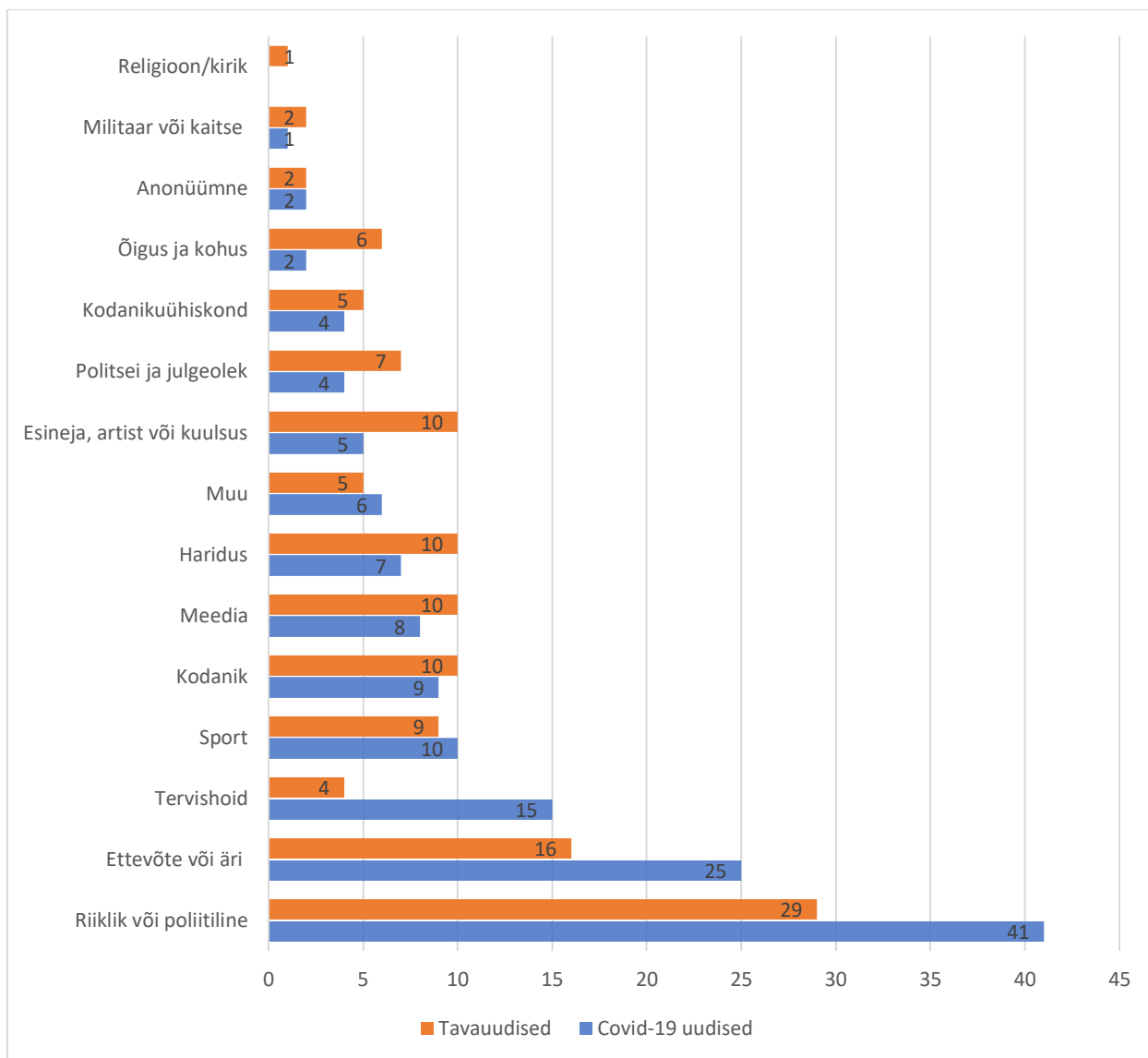
Tavalistes uudislugudes esineb kõige rohkem valvekoera rolli (41%, vt Joonis 5), seejärel on esindatud sekkuja roll (40%) ning infomeelelahutuse roll (39%). Teenistuvat rolli esineb aga 33% lugudes ja kodanikukeskset rolli 29%. Kõige vähem on esindatud lojaalse vahendaja roll (21%). Covid-19 uudislugude puhul esines vähem infomeelelahutuse rolli (-10%) ja rohkem teenistuvat (+16%) ja kodanikukeskset rolli (+10%). Valvekoera, sekkuja ja lojaalse vahendaja rolle esines veidi harvem.

Joonis 5. Ajakirjanduslike rollide esinemine tava- ja Covid-19 uudistes, % (N=2409, sh tavaudiseid 1800 ja Covid-19 uudiseid 609)

Nagu tulemustest on näha, siis lojaalse vahendaja rolli esineb teistest rollidest kõikides Eesti uudislugudes märkimisväärselt vähem. Lisaks oli vahendaja rolli osakaal Covid-19 uudistes veelgi väiksem. Lojaalse vahendaja rolli puhul on aga märgitud (Mellado ja Lagos, 2014), et seda võib esineda vaatamata nähtavale avaldumisele ka varjatult.

Üheks võimaluseks vahendaja rolli varjatud avaldumist analüüsida, oli Mellado ja Lagose (2014) uuringu taustal uurida siinkohal seega allikate kasutamist.

Joonis 6. Allikate kasutamine tava- ja Covid-19 uudistes, % (N=2409 sh tavaudiseid 1800 ja Covid-19 uudiseid 609).

Allikate puhul on oluline mainida, et ühes loos võib esineda mitu allikat ning üks allikas ei välista teist. Allikate kasutamises on Eesti uudislugudes üldiselt näha mustrit, kus kõige enam on esindatud riiklikud või poliitilised allikad, millele järgnevad ettevõtte või äri allikad. Kõige vähem on esindatud kiriklikud, militaarsed või anonüümsed allikad.

Tavaudistes kasutatakse uudistes 29% riikliku taustaga ning 16% ettevõtte ja ärilise taustaga allikaid (vt Joonis 6). Samal ajal kui Covid-19 uudistes on 41% uudistest esindatud riikliku taustaga allikad ja 25% ärilise taustaga allikad. Tervishoiu allikad on tavaudiste puhul esindatud 4%, kuid Covid-19 lugudes on need esindatuselt kolmandal kohal 15%. Märkimisväärsem vahe on ka meelelahutuse taustaga allikate kasutamisel, nimelt kui

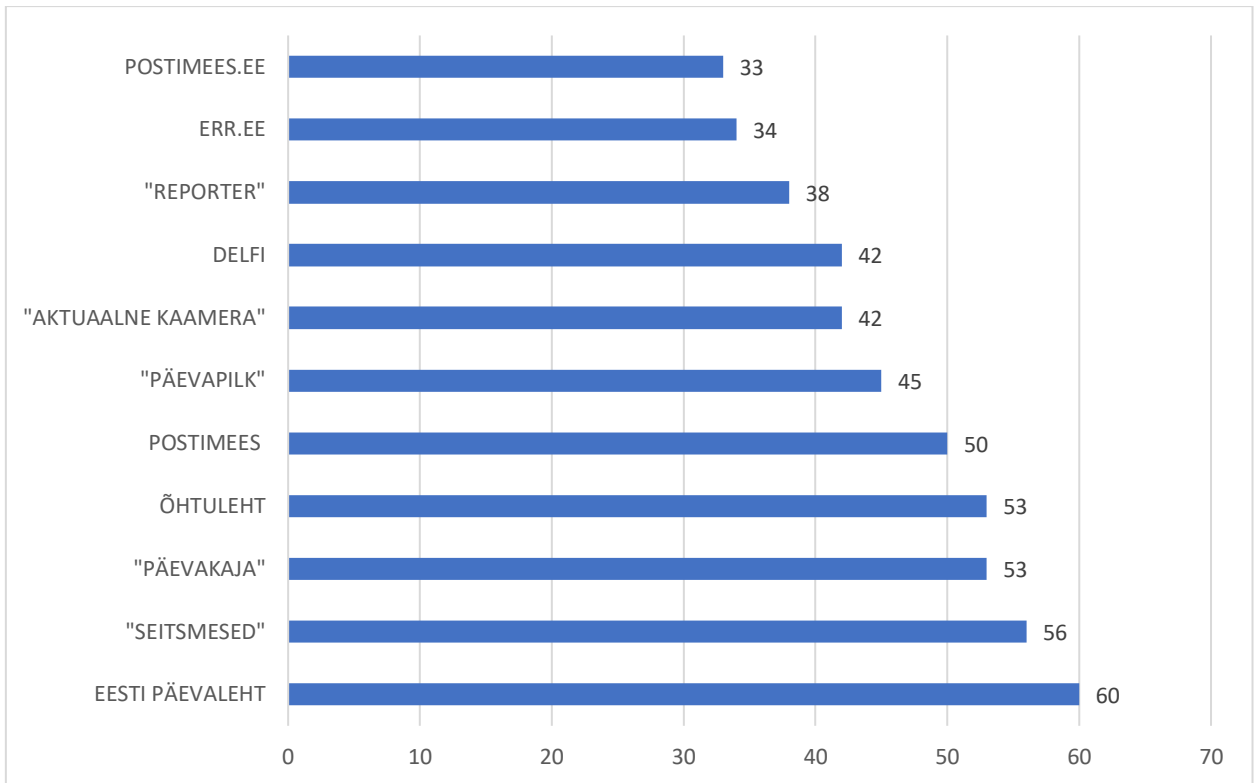
tavauudistes on nende osakaal 10%, siis Covidi lugudes 5%. Ülejäänud allikate tüübid (sport, meedia, haridus, muu, politsei ja julgeolek, kodanikuühiskond, õigus ja kohus, anonüümne, militaarne, religioosne) on enam-vähem sarnase esindatusega.

Siinkohal on seega selgelt näha, kuidas Covid-19 uudistes oli sagedasem just riiklike ja poliitiliste allikate kasutamine: kõikidest Covidi-19 pandeemiat puudutavates lugudes kasutati neid veidi alla pooltes lugudes.

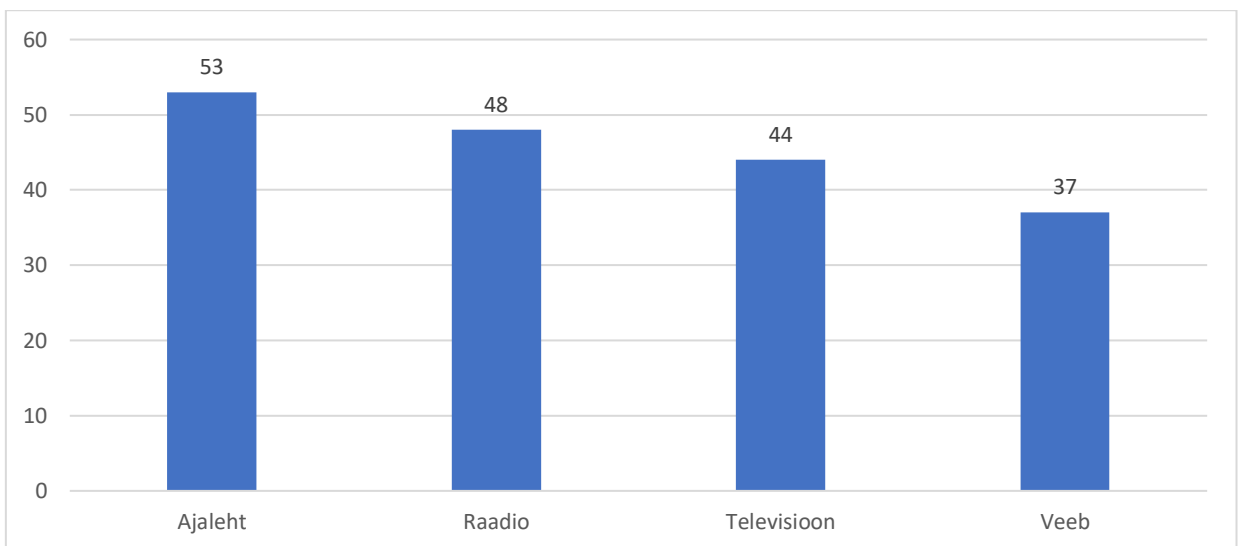
3.3 Valvekoera rolli esinemine eri väljaannetes ja platvormidel

Valvekoera rolli esindatus on kõige kõrgem Eesti Päevalehe uudislugudes, kus rolli esineb 60% uudissisus. Üle poole (56%, vt Joonis 7) uudislugudes esineb valvekoera rolli TV 3 uudistesaaates “Seitsmesed”, Õhtulehe lugudes (53%) ja ERRi raadiosaates “Päevakaja” (53%). Postimehe paberlehes on roll esindatud täpselt pooltes uudislugudes, samal ajal kui veebiportaalis postimees.ee on esindatus kolmandikus lugudest, mis on ühtlasi ka kõige vähesema valvekoera rolli esindatusega väljaanne. Raadio Kuku saates “Päevapilk”, ETV uudistesaaates “Aktuaalne kaamera” ja uudisteportaalis delfi.ee on valvekoera roll esindatud veidi alla pooltes uudistes. Kanal 2 uudistesaaates “Reporter” esineb rolli 38% ja uudisteportaalis err.ee 34% uudislugudes.

Valimisse kuulunud väljaannetest võttis seega “neljanda võimu” ehk valvekoera rolli kõige enam Eesti Päevaleht. Kõige vähem tegi seda väljaannetest postimees.ee, mille puhul esines valvekoera rolli ligi poole vähem kui Eesti Päevalehe lugudes.

Joonis 7. Valvekoera rolli esinemine eri väljaannete uudislugudes, % (N=2409; *Crameri V*= 0,158)

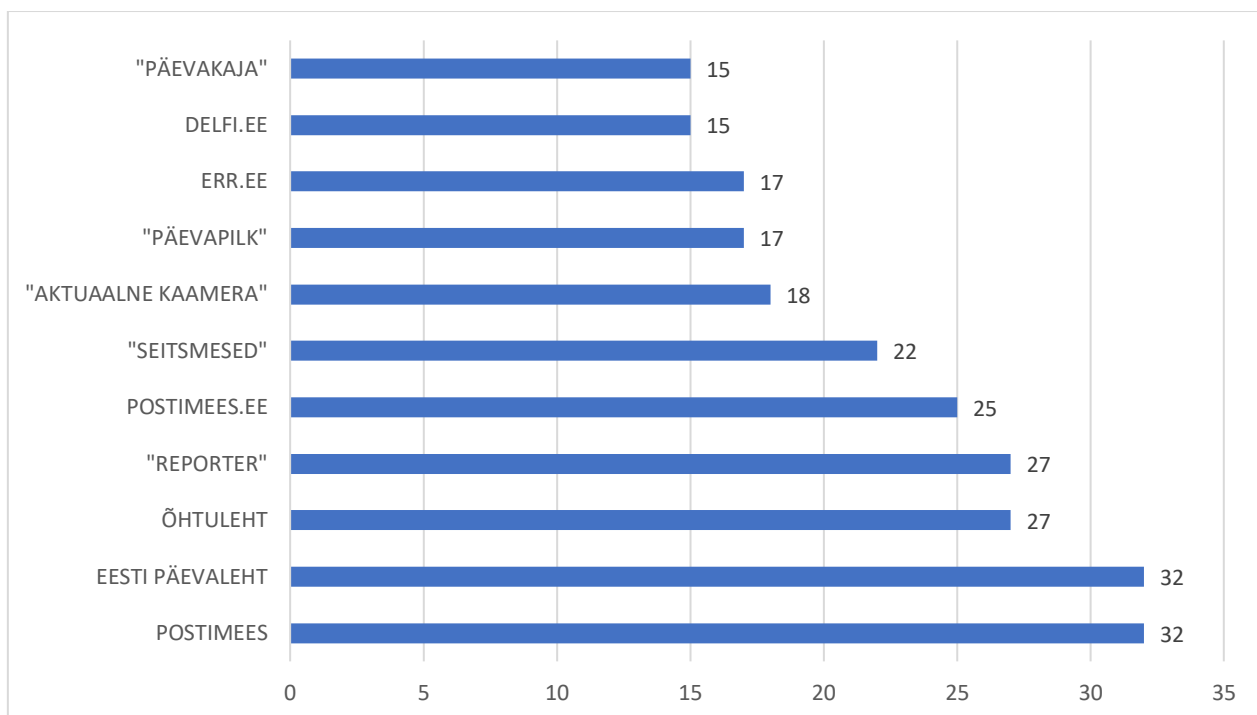

Joonis 8. Valvekoera rolli esinemine platvormiti, % (N=2409; *Crameri V*= 0,127)

Platvormide põhiselt on näha, et üle poole kõikidest ajalehes ilmunud ja valimisse kuulunud lugudes esines valvekoera roll, samal ajal kui veebis oli seda märgatavalt vähem (vt Joonis 8). Raadio ja televisiooni puhul on roll esindatud veidi alla pooltes ja veebis veidi üle kolmandikus uudistes. Platvormide vahel ei ole näha nii suuri vahesid, kui seda on väljaannete lõikes.

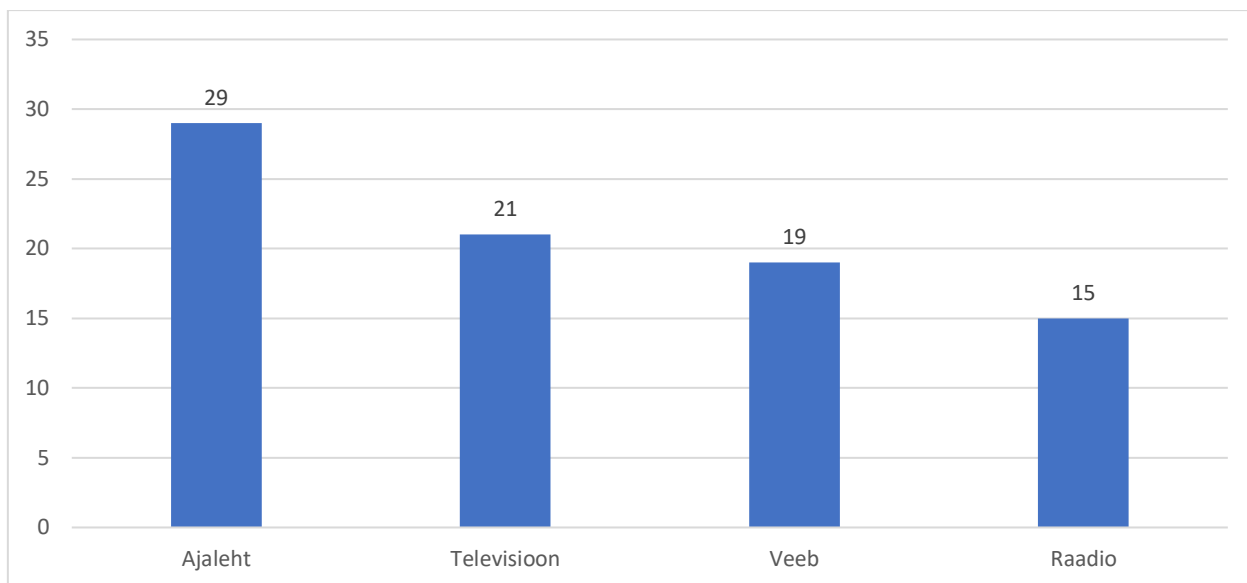
3.4 Lojaalse vahendaja rolli esinemine eri väljaannetes ja platvormidel

Lojaalse vahendaja rolli esineb kõige enam Postimehe paberlehe ja Eesti Päevalehe uudislugudes, kus mõlema väljaande puhul on see roll esindatud ligikaudu kolmandikus uudistes (vt Joonis 9). Ligikaudu veerandis uudissisust avaldub roll Õhtulehte, Kanal 2 uudistesaares "Reporter" ja veebiportaal postimees.ee uudissisus. TV3 "Seitsmesed" uudistesaares esineb roll 22% uudistest ja ETV "Aktuaalses kaameras" 18%. Nendele järgnevad Raadio Kuku uudistesaares "Päevapilk" ning err.ee uudisteportaal. Kõige vähem ehk 15% esineb rolli delfi.ee uudisteportali ning ERRi raadiosaates "Päevakaja" uudislugudes.

Joonis 9. Lojaalse vahendaja rolli esinemine eri väljaannete uudislugudes, % (N=2409; *Crameri* V=0,132)

Lojaalse vahendaja roll, mille peamiseks väljenduseks on kas eliitide või rahvusriigi kiitmine, toetamine ja kaitsmine väljendus enim Postimehe ja Eesti Päevalehe uudislugudes. Eesti Päevaleht on seega esirinnas nii valvekoera kui lojaalse vahendaja rollide esindatuses, mis on teineteisele vastandlikud rollid. Kõige vähem esines lojaalsust Delfi uudisteportali ning Päevakaja raadiosaadete uudislugudes.

Joonis 10. Lojaalse vahendaja rolli esinemine platvormiti, % (N=2409; *Crameri V=0,077*)

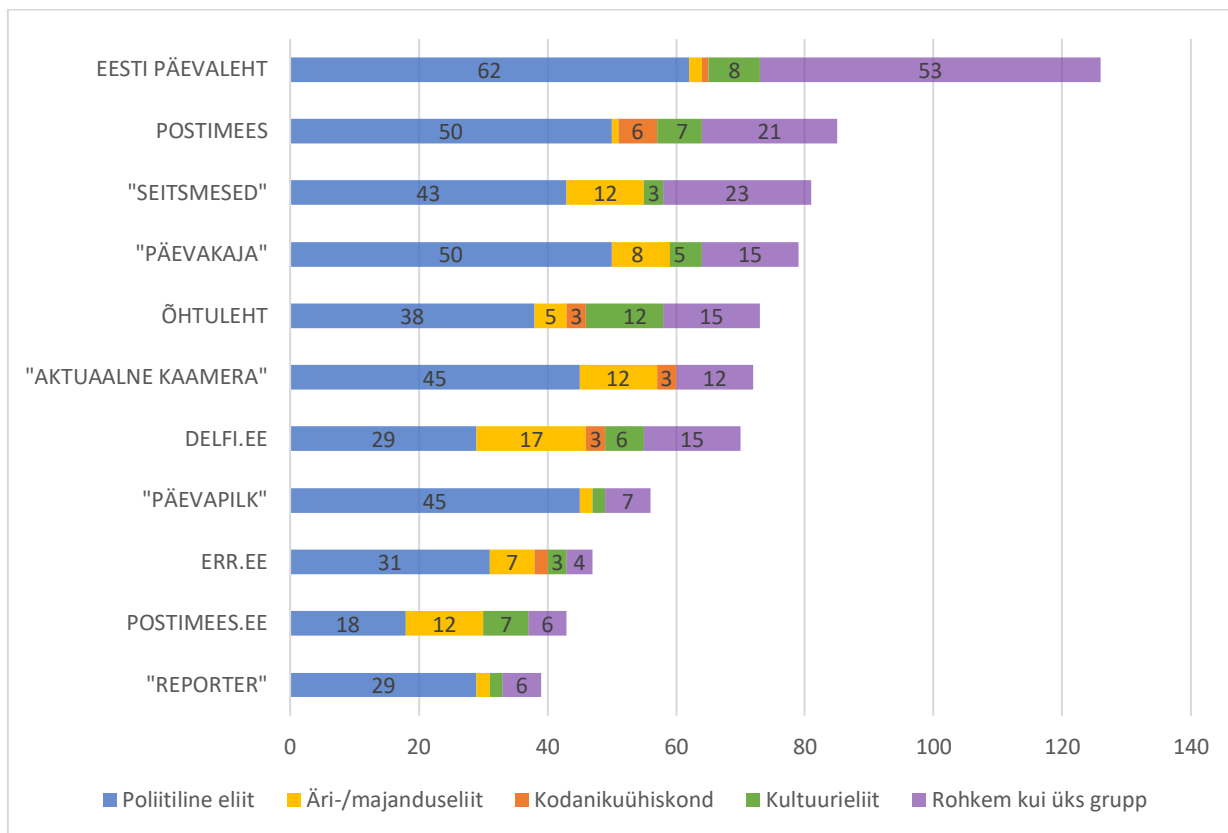
Erinevaid platvorme võrreldes on näha, et lojaalse vahendaja rolli esineb enim, nagu valvekoeragi, ajalehtedes, kuid lojaalse vahendaja roll on esindatud vähem kui valvekoera oma – veidi alla kolmandikus uudistes (vt Joonis 10). Teisel kohal on televisioon, kus lojaalse vahendaja roll on esindatud 21% uudislugudes ning kolmandal kohal on veeb, kus see roll esineb 19% uudistes. Kõige vähem – 15% esineb rolli raadio platvormil edastatavates uudistes. Lojaalse vahendaja roll esineb seega kõige rohkem ajalehtedes ning raadios pea poole vähem.

3.5 Valvekoera rolli seosed eliitidega erinevates väljaannetes

Valvekoera rolli ja eliitide seoste mõistmiseks on oluline märkida, et järgnevas analüüsis on kasutatud kumulatiivseid protsente. Ühes loos võib eliitidega seoses avalduda mitu erinevat rolli ning ühe rolli esinemine ei välista teist. Seega protsendid ei käi mitte rolliga seotud osakaalu kohta väljaandes, vaid rolli sageduse kohta konkreetses väljaandes. See tähendab, et tulemusi pole võimalik niivõrd väljaannete lõikes võrrelda, kui analüüsida neid just väljaande siseselt.

Valvekoera roll avaldus erinevate eliitidega seoses järgmistes aspektides: ajakirjanik kajastas teavet kohtu- või haldusmenetluse kohta; avaldas või kajastas mõne eliidi suhtes kahtlust; kritiseeris või kajastas kritiseerimist mõne eliidi suhtes; paljastas või kajastas millegi paljastamist, mis oli suunatud mõne eliidi vastu; uuris või kajastas uurimist, mis oli suunatud eliidi vastu. Kõik need aspektid võivad avalduda ka tavainimeste vastu suunatult, kuid selles töös

sesta ei uuritud. Kultuurieliidi juures tuleb meeles pidada, et lisaks lauljatele ja näitlejatele, kes on saavutanud ühiskonnas mõjuliidri positsiooni, kuuluvad siia alla ka sportlased.

Joonis 11. Valvekoera rolli seos erinevate eliitidega eri väljaannetes, % (N=2409; *Crameri* V=0,082–0,112)

Kõikides väljaannetes on näha, et kõige rohkem avaldus valvekoera roll seoses poliitilise eliidiga. Sellele järgneb väljaannete uudissisus summeeritud variant ehk “rohkem kui üks grupp”, mis viitab sellele, et korraka esines valvekoera rolli rohkemate eliitide kui ainult ühe vastu suunatult. Samas on siinkohal oluline, et töö autoril polnud võimalust eemaldada sellest grupist tavainimesi, keda selles aspektis ka arvesse võeti. Seega tuleb nendesse tulemustesse suhtuda teatava ettevaatlikkusega.

Äri ja majanduseliidiga seoses avaldus valvekoerarolli väljaannetes lõikes kordi vähem kui seoses poliitilise eliidiga. Kõige vähem on avaldunud valvekoera rolli seoses kultuurieliidi ja kodanikuühiskonna ja religioosse eliidiga seoses. Viimase puhul seda üheski väljaandes ei esinenud.

Eesti Päevalehe puhul jagunevad valvekoera rolli seosed eliitidega väga ebavõrdselt. Kõige rohkem avaldub valvekoera roll seoses poliitilise eliidiga. Teisel kohal on mitme eliidi esindatuse märkimine, mis viitab sellele, et tegelik seos eliidiga on veelgi tugevam, kuid täpselt ei saa selle tulemuse kohta järeldusi teha, sest võimatu on selgitada, kui suure osa sellest moodustasid tavainimeste vastu suunatud uudislood. Kultuurieliiti kritiseeritakse Eesti Päevalehes üsna harva ning ärieliiti ja kodanikuühiskonda peaaegu üldse mitte.

Postimehe puhul on samuti kõige sagedasem poliitilise eliidi vastu suunatult esinev valvekoera roll. Kultuurieliiti ja kodanikuühiskonda kritiseeriti üsna võrdselt ning majandus- ja ärieliiti minimaalselt.

“Seitsmesed” paistavad silma sellega, et kuigi poliitilise eliidi vastu suunatud kriitika ja kahtlemine on kõige sagedasem, siis tehti seda ka majandus- ja ärieliidi suhtes. Minimaalselt esines roll seoses kultuurieliidiga, kuid kodanikuühiskonnaga seotult mitte kordagi.

Päevakaja uudissisus on samuti kõige sagedasem poliitilise eliidi ja valvekoera rolli esinemise vaheline seos ning äri- ja majanduseliidi ja kultuurieliidi vahelised seosed on harvemad.

Õhtulehe puhul jagunes eliitide vastu suunatult valvekoera rolli esinemine veidi võrdsemalt. Nimelt esines küll poliitilise eliidi vastu suunatult seda kõige rohkem, aga siiski ka kultuurieliidi vastu; minimaalselt ka äri- ja majanduseliidi ja kodanikuühiskonna vastu.

“Aktuaalses kaameras” oli lisaks poliitilisele eliidile esindatud arvestatavalt ka äri- ja majanduseliit seoses valvekoera rolli esinemisega. Kultuurieliiti ei kritiseeritud väljaandes kordagi.

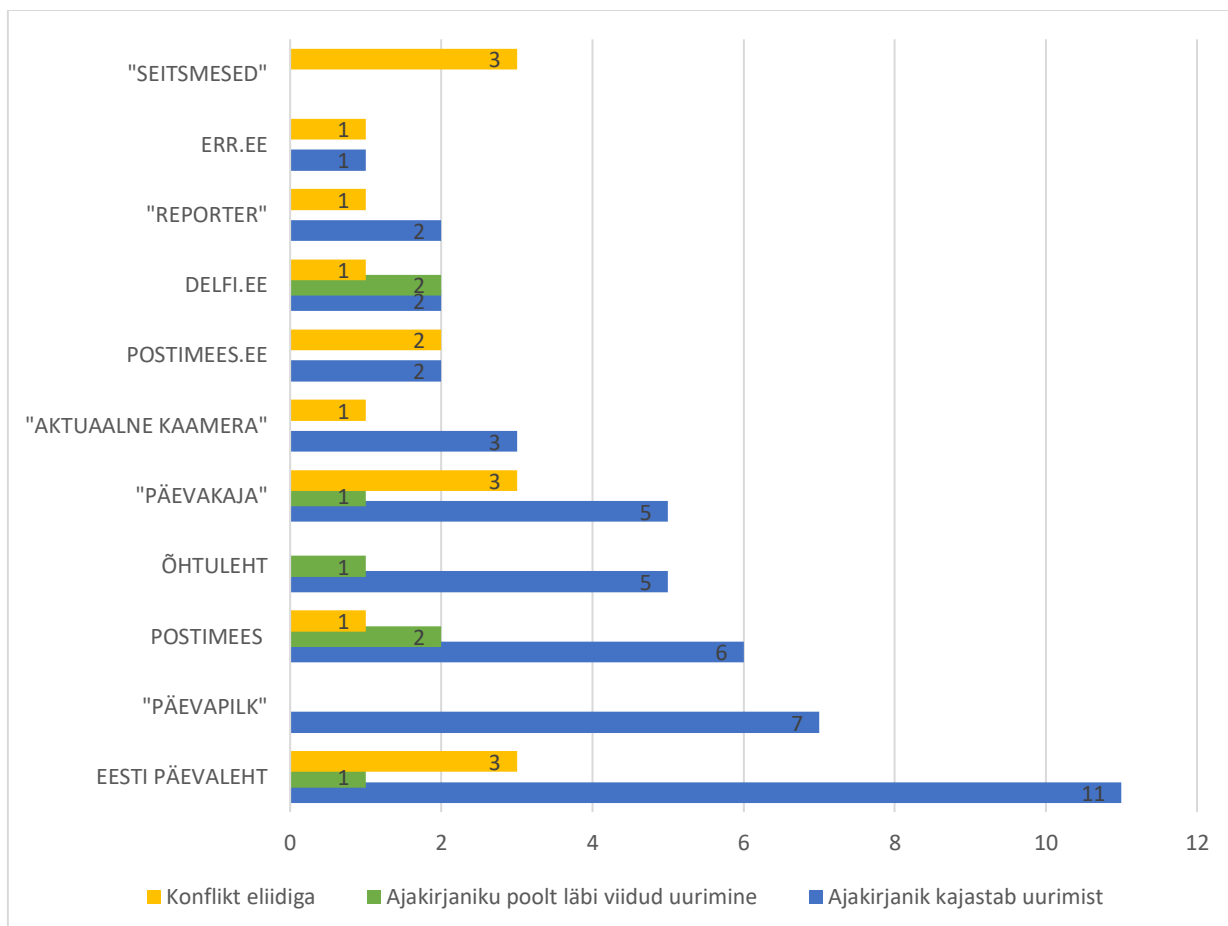
Delfi portaali uudislugudes oli poliitilise ja äri- ning majanduseliidi vahelised seosed üsna minimaalsed, kuigi esimest oli siiski sagedamini. Minimaalselt, kuid siiski, olid olemas seosed ka kultuurieliidi ja kodanikuühiskonnaga.

Päevapilgu puhul domineeris selgelt poliitilise eliidi vastu suunatud kriitika, kahtlemine, paljastamine.

ERR-i portaalil olid kõikide eliitide ja rolli seosed esindatud (va. religioosne eliit), kuid siiski domineeris poliitiline eliit ja sellele järgnes ärieliit.

Postimehe portaali uudistes olid poliitilise ja ärieliidi seosed rolliga üsna võrdsed. Nagu ka kultuurieliidi ja rohkem kui ühe eliidi kahtlemine, kritiseerimine ja paljastamine.

Reporteris seevastu oli taaskord domineerivaks poliitilise eliidi ja rolli vaheliste seoste avaldumine; minimaalselt ka äri- ja kultuurieliidi puhul.

Joonis 12. Eliitide vastu suunatud uurimised ja konfliktid, % (N=2409; *Crameri V*=0,012)

Lisaks eelnevale konkreetsele eristamisele erinevate eliitide vahel uuriti töö raames ka uurimiste läbiviimist ning uurimiste kajastamist ning konflikti esinemist, mille vastandumine oli eraldatud pelgalt eliitide ja tavainimestega. Ajakirjaniku poolt läbiviidud uurimine tähendab siinkohal, et ajakirjanik annab teada võimu kuritarvitamisest, mis põhineb tema enda laiaulatuslikul uurimistööol, kus tema on olnud uurimise vedajaks. Teisel puhul, kui ajakirjanik kajastab uurimist, on mõeldud, et uudislugu põhineb kellegi teise poolt tehtud uurimisel nagu näiteks politsei, administratiivsed või juriidilised organid või spetsialiseerunud uurijad ning ajakirjanik on uuringut kajastanud laiaulatuslikult. Konflikti all peetakse silmas konflikti ajakirjaniku või

meediamaja ja eliidi esindaja vahel. Konfliktiks loeti isiklikku vastasseisu, ähvardusi või ahistamist, vetot jne.

Ajakirjaniku enda läbiviidud uurimisi, mis oleksid eliidi vastu suunatud, esines väga vähe (vt Joonis 12). Samas kui uurimiste kajastamist oli näha märkimisväärselt rohkem. Viimast kõige enam Eesti Päevalehes, kus seda esines väljaande kõikidest uudislugudes 11%, lisaks oli EPL-is esindatud ka konflikt eliidiga. Teistes väljaannetes esines selliste uurimiste kajastamist vähem kui 8% lugudest. Seal hulgas ei esinenud seda kordagi “Seitsmeste” uudistesate lugudes, kuid vähesel määral esines seal konflikti eliidiga. Ajakirjaniku poolt läbi viidud ning eliidi vastu suunatud uurimistega seotud uudiseid oli Postimehes, delfi.ee portaalis, Eesti Päevalehes ja “Päevakajas” (kus esines konflikti sama palju kui “Seitsmestes” ja Eesti Päevalehes), ülejäänutes sellised lood puudusid.

3.6 Lojaalse vahendaja rolli seosed eliitidega erinevates väljaannetes

Nagu ka valvekoera rolli puhul, on lojaalse vahendaja rolli ja eliitide seoste uurimisel tegemist kumulatiivsete protsentidega, mis tähendab, et protsendid ei käi mitte rolliga seotud osakaalu kohta väljaandes, vaid rolli sageduse kohta konkreetses väljaandes.

Lojaalse vahendaja roll avaldub erinevate eliitidega seoses järgmistes aspektides: ajakirjanik toetab või kaitseb mõnda eliiti; ajakirjanik loob eliidist positiivse kuvandi. Ajakirjanikud teevad läbi selle koostööd võimulolijatega ja aktsepteerivad nende esitatud teavet usaldusväärseks ja kaitsevad valitsuse poliitikat, luues võimust ja võimulolijatest positiivse kuvandi.

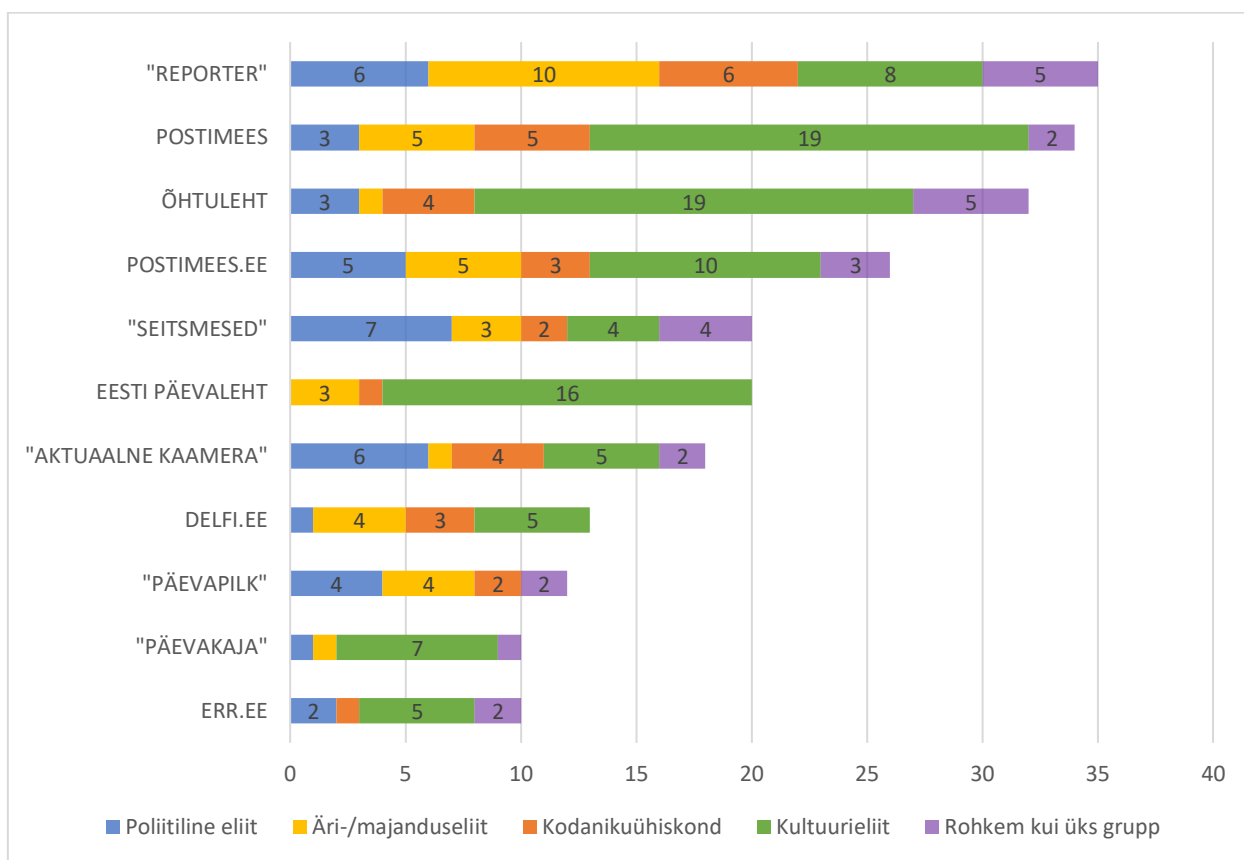
Kui poliitiline eliit oli valvekoera rolli puhul peamiseks eliidiks, millega seoses roll avaldus ning kultuuriline eliit kriitikat väga ei pälvinud, siis lojaalse vahendaja rolli puhul on näha vastupidist trendi. Kõige rohkem on lojaalse vahendaja roll seotud kultuurieliidiga. Ülejäänud eliidid on esindatud üsna võrdselt. Rohkem kui ühe grupi esindatus viitab sellele, et tegelikult olid seoseid rohkem, kuid täpselt ei saa autor viidata konkreetsele eliidile.

Reporterite puhul jaguneb eliitide toetamine enam-vähem võrdseteks osadeks. Kõige rohkem esineb seda aga äri- ja majanduseliidiga seotult, sellele järgneb kultuurieliit ning kodanikuühiskond ja poliitiline eliit.

Postimehes on kõige tihedamad seosed lojaalse vahendaja rolli avaldumise ja kultuurilise eliidi vahel, sellele järgnevad märkimisväärselt väiksema toetuse ja kiitumise osaliseks saanud ärieliit ja kodanikuühiskond ning viimasel kohal on poliitiline eliit.

Õhtuleht on samuti toetust avaldanud just kultuurilisele eliidile ning väiksemal määral kodanikuühiskonnale ja poliitiline eliit on viimasel kohal.

Postimehe portaalil on enim toetatud kultuurilist eliiti, millele järgnevad poliitiline ja ärieliit ning viimaseks kodanikuühiskond.

Joonis 13. Lojaalse vahendaja rolli seos erinevate eliitidega eri väljaannetes, % (N=2409; Crameri V = 0,079–0,104)

“Seitsmesed” paistab välja sellega, et poliitilise eliidi ja lojaalse vahendaja rolli vahel on seoseid esinenud kõige rohkem. Kultuuri-, ärieliidid ja kodanikuühiskond on saanud toetust üsna võrdselt.

Eesti Päevaleht on lojaalne kultuurieliidile ja vähesel määral ka ärieliidile ja kodanikuühiskonnale. Poliitilise eliidi ja lojaalse vahendaja rolli avaldumise vahel seosed puuduvad.

“Aktuaalse kaamera” uudissisus on näha poliitilise, kultuurieliidi ja kodanikuühiskonna vahel üsna võrdsed seosed rolli avaldumises. Kõige vähem on toetatud ärieliiti.

Delfi portaalis toetatakse eliite üsna võrdselt ja vähe, kuid kõige vähem majanduslikku ja enim kultuurieliiti.

Päevapilgu uudissisus on lojaalse vahendaja rolli avaldumine seotud eelkõige poliitilise ja ärieliidiga ning vähem kodanikuühiskonnaga. Erinevalt teistest väljaannetest puuduvad täielikult kultuurieliidi ja lojaalse vahendaja rolli avaldumise vahelised seosed.

“Päevakaja” puhul on näha kõige suuremat toetust siiski kultuurieliidile ja minimaalselt ka poliitilisele ja ärieliidile.

ERR-i portaal on ainus väljaanne, kus ei ole kordagi toetatud ärieliiti ning ja poliitilise eliidi ja kodanikuühiskonna vahelised seosed rolliga on minimaalsed. Enim on roll avaldunud seoses kultuurieliidiga.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Järelduste osas analüüsib autor empiirilisi tulemusi, keskendudes Eesti ja varasemate uuringute tulemuste võrdlemisele. Diskussioonis tõlgendab autor tulemusti suuremas süsteemis ja arutleb tuleviku uuringute üle. Viimasena toob autor välja ka meetodi kriitika.

4.1 Järeldused

Kuidas on lojaalse vahendaja ja valvekoera rollid seotud uudiste temadega?

Eesti uudissisus esines valvekoera rolli kõige enam riigivõimu ning politsei ja kuritegevusega seotud temadega. See on kohati sarnane Tšiili, Hispaania ja Hiinaga, kus kõikide riikide puhul esines valvekoera rolli samuti kõige rohkem politsei ja kuritegevuse ning paljuski ka riigi ja poliitikaga seotud uudistes (Humanes ja Roses, 2018; Wang et al, 2017; Mellado ja Lagos, 2014). Samas oli nende riikide puhul valvekoera roll kõige rohkem seotud ka kohtu teemaliste uudistega, mis Eesti uudistemade puhul eesotsast puudub. Nii Hispaania kui ka Tšiili puhul täheldasid uurijad, et majandustemades esines valvekoera rolli pigem vähe, kuid Eesti uudistes oli rolli esindatud majandusuudiste puhul kõrgel kolmandal kohal. Täielikult puudus valvekoera roll Eesti uudistes religiooni ja kiriku teemalistes uudistes.

Lojaalse vahendaja rolli esines Eesti uudiste puhul kõige rohkem sporditeemalistes uudistes, aga ka kultuuriuudistes. Sarnaselt Tšiilile esines ka Eesti uudistes valvekoera roll enim just politsei ja kuritegevusega seotud lugudes, kuid lojaalse vahendaja rolli oli neis lugudes seevastu minimaalselt (Mellado ja Lagos, 2014). Nagu ka Hispaanias ja Ladina-Ameerika riikides, esines lojaalse vahendaja rolli märkimisväärselt majanduse ja poliitikaga seotud uudistes (Humanes ja Roses, 2018; Mellado, Márquez-Ramírez, et al., 2017), samas mitte nii palju, et see muutuks ennustatavaks nagu väideti eelpool mainitud riikide põhjal. Mitte kordagi ei avaldunud roll Eesti uudiste valimis tervise ning töökohtade ja tööelu teemalistes uudistes.

Kas ja kuidas võib esineda varjatult lojaalse vahendaja roll Eesti uudistes?

Mellado ja Lagos (2014) on oma uuringus viidanud aga sellele, et lojaalse vahendaja roll võib uudislugudes esineda ka varjatult. Näitena on nad toonud küll Tšiili, kus rolli varjatud kujul

esinemist kahtlustati eelkõige selle tõttu, et riigis on küll kõrge poliitiline paralleelsus ja ajakirjanduse instrumentaliseeritus, kuid lojaalse vahendaja rolli esinemine on vähene. Eesti puhul on tegemist madala poliitilise paralleelsusega riigiga (Herrero et al., 2017), kuid Covid-19 kriisi ajal oli näha ajakirjanduse teatavat instrumentaliseeritust, mis tekitas töö autoris küsimuse, kas roll võis ka Eesti uudiste puhul avalduda varjatud kujul.

Milline on lojaalse vahendaja rolli avaldumise vahekord võrreldes teiste Eesti uudistes avaldunud rollidega Covidi lugudes ja mitte Covidi lugudes?

Töö autori tunnetuse kohaselt viitasid paljud uudised just Covid-19 lugude puhul sellele, et ajakirjanikest said võimuliidi sõnumikandjad. Kuid tulemustes ei olnud näha, et ajakirjanikud oleksid lojaalse vahendaja rolli tihedamini võtnud, vaid tulemus oli hoopis vastupidine – Covid19 uudislugudes vähenes niigi kõige vähem esindatud olnud lojaalse vahendaja roll veelgi.

Milliseid allikaid ajakirjanikud kõige sagedamini Covidi lugudes ja mitte Covidi lugudes kasutavad?

Üheks selliseks näiteks, kus lojaalse vahendaja kui rolli puudumine uudistest, varjutab lojaalsuse kaudsemad väljendusvormid, on ametnike allikatele truuks jäämine (Mellado ja Lagos, 2014). Lojaalse vahendaja rolli avaldumise juures on oht, et ajakirjanikest võivad saada võimuliidi kanalid sõnumite avalikkusele edastamiseks (*Journalistic Role Performance Project*, s.a.).

Allikate kasutuse puhul oligi näha, kuidas niigi kõige populaarsemad riiklikud ja poliitilised allikad, olid Covid-19 uudislugudes veelgi tihedamini kasutatud ning neid leidis Covid-19 uudistes pea pooltes uudistes. Samal ajal kui näiteks samuti suure tõusu teinud tervishoiu taustaga allikaid kasutati lugudes vaid igas kuuendas Covid-19 teemalises uudises. Tulemused võivad viidata Covid-19 uudistes lojaalse vahendaja rolli varjatud esinemisele.

Kuidas väljenduvad Eesti ajakirjandusväljaannete loodud uudistes lojaalse vahendaja ja valvekoera rollid? Kuidas erineb ajakirjanduslike rollide esinemine väljaandeti ja platvormiti?

Valvekoera rolli esines väljaannetest enim Eesti Päevalehes, „Seitsmeste“ uudistesaares ja Õhtulehes ja ERRi raadiosaates „Päevakaja“, kus rolli esineb üle pooltes lugudes. Sellele tuginevalt saab väljaandeid kirjeldada kui avalikkuse huvide kaitsjaid ning eliitide vastutusele võtjaid, kes teevad võimulolijate varjatud tegusid nähtavaks, neid kas kritiseerides, hukka mõistes või nende tegudes ja sõnades kaheldes. Kõige vähem esines valvekoera rolli “Reporter”

uudistesaaetes, err.ee ja postimees.ee portaalides. Platvormide puhul esines valvekoera rolli enim ajalehtedes ning kõige vähem veebiuudistes.

Lojaalse vahendaja rolli esines kõige rohkem Postimehe ja Eesti Päevalehe uudislugudes. Eesti Päevaleht on seega esirinnas nii valvekoera kui ka lojaalse vahendaja rollide esindatuses, mis on teineteisele vastandlikud rollid, kuid nagu Stepińska ja teiste (2019) uuringus välja toodi, võivad olla rollid omavahel põimunud. Mis tähendab, et üks roll ei välista teise esinemist ja rollide esinemine võib olla hoopis omavahelises seoses. Lojaalse vahendaja rolli võttes on ajakirjanik võimulolijate partner ning toetaja. Mis tähendab, et Eesti Päevaleht on justkui korruga nii eliidi ja võimu vastutusele võtja kui ka toetaja. Kõige vähem esines lojaalse valvekoera rolli Delfi uudisteportaali ning „Päevakaja“ raadiosaate uudislugudes. „Päevakaja“ puhul võib seega väita, et tegemist on selgelt valvekoera rolli esindajaga, kes võtab ühiskonnas neljanda võimu rolli ning suuresti väldib lojaalseks vahendajaks olemist. Platvormide lõikes esines lojaalse vahendaja rolli enim ajalehtedes ning kõige vähem raadios.

Millised on lojaalse vahendaja ja valvekoera rollide seosed eliitidega erinevates väljaannetes?

Hanitzchi ja teiste (2011) sõnul on Lääne maailmas tihti äri ja valitsuse eliidi valvekoera roll omavahel seotud ja toimivad samaaegselt. Eesti uudislugude puhul on kõikides valimisse kuulunud väljaannetes esindatud valvekoera roll seotud suuresti poliitilise eliidiga. Roll on kõikides väljaannetes domineeriv, kuid ärilise eliidi puhul esineb vastutusele võtmist märgatavalt vähem. Seega võib ehk väita, et Herrero ja teiste (2017) käsitluse kohaselt Kesk- ja Ida-Euroopa meediasüsteemi alla kuuluv Eesti eristub Lääne riikidest suuresti ainult poliitilise eliidi kritiseerimisele keskendumise poolest.

Kõige rohkem esineb poliitilise eliidi ja valvekoera rolli vahelisi seoseid Eesti Päevalehes, Postimehes ja „Päevakajas“ ning kõige vähem postimees.ee uudissisus. Üldiselt esines Postimehe portaalis valvekoera rolli niikuinii kõige vähem. Mis viitab sellele, et portaali eesmärk ei ole olla eeskätt neljanda võimu täitja. Ärieliidi suhtes on kõige kriitilisemad delfi.ee portaali ajakirjanikud ja kõige vähem Eesti Päevalehe ning Postimehe omad. Eesti Päevaleht on kritiseerimistes eelkõige orienteeritud just poliitilisele eliidile, aga ka kultuurilisele eliidile. Lisaks kajastab kõikidest väljaannetest kõige rohkem eliidi vastu suunatud uurimisi just Eesti Päevaleht, mis kinnitab veelgi nende neljanda võimu rolli ühiskonnas. Kultuurieliidi puhul on

kõige rohkem valvekoerarolli seotust esinenud Õhtulehes, kuid eliiti ei kritiseeri ega paljasta kordagi „Aktuaalne kaamera“.

Lojaalse vahendaja rolli esines seoses poliitilise eliidiga pigem vähe. Kõige rohkem „Seitsmestes“, „Reporteris“, „Aktuaalses kaameras“, mis on kõik teleplatvormid. Seosed puudusid aga täielikult Eesti Päevalehes, mis oli eliidiga seoses esirinnas just valvekoera rolli puhul. Mis viitab tugevale vastandumisele ning lojaalse vahendaja roll ei realiseeru väljaande puhul poliitilise eliidi toetamises. Äri- ja majanduseliidi ja lojaalse vahendaja rolli seosed olid kõige tihedamad „Reporteris“ ning puudusid err.ee portaalil ja „Seitsmestes“.

Kodanikuühiskonda toetab enim samuti „Reporter“. Kuid esindatus on kõikides väljaannetes siiski väike. „Päevakaja“ on ainus saade, kus seosed kodanikuühiskonna ja lojaalse vahendaja rolli vahel puuduvad. Mis tähendab, et „Päevakaja“ saate uudissisu ei näita eliidile toetust ega loo kodanikuühiskonna eliidist positiivset kuvandit. Samas ei esinenud väljaandes seoseid ka kodanikuühiskonna ja valvekoera rolli vahel. Kodanikuühiskonna eliidiks on kodanike eest kõnelejad, kes on kodanike poolt tunnustatud. Päevakaja puhul avalduvad seega võimuhete rollid teistel viisil, mis ei puuduta kodanikuühiskonna eliitide kritiseerimist või toetamist. Kõige rohkem on lojaalse vahendaja roll seotud väljaannetes kultuurieliidiga. Mis näitab, et ajakirjandus avaldab enim toetust ja poolehoidu just kultuurieliidile. Kõige rohkem kiidavad ja toetavad kultuurieliiti Õhtuleht ning Postimees ning neile järgneb üsna väikse vahega Eesti Päevaleht. Seejärel on esindatud postimees.ee portaal, „Reporter“, „Päevakaja“, „Aktuaalne kaamera“, delfi.ee ja err.ee portaalid. Ainus väljaanne, kus lojaalse vahendaja roll ei olnud seotud kultuurieliidiga, oli „Päevapilk“.

Seega, väide, et lojaalsed ajakirjanikud näevad ennast võimalolijate partnerina poliitilistes protsessides (Hanitzsch et al., 2011), ei pea selles osas paika, et kultuurieliiti kuuluvad lauljad, sportlased, näitlejad jne, ei osale poliitilistes protsessides. Ka majanduslik eliit ei ole poliitiline partner. Kultuurieliidi puhul oli toetus suures osas suunatud sportlastele ja nendega seotud inimestele. Lojaalse vahendaja rolli esines enim samuti sporditeemalistes uudistes.

4.2 Diskussioon

Käesolevas uurimistöös keskenduti ajakirjanike ametialaste rollide puhul neljast aspektist kahele – rolli rakendamisele ehk kuidas indiviidi käitumine väljendub uudiste kajastamises ja rolli

täitmisele, mis tähistab uudiste toimetuse otsuste ja ajakirjandusliku stiili kollektiivseid tulemusi. Kuid tegelikult saab rollikäsitluses uurida ka rolli tajumist ehk ajakirjanike või meedia rollide ootusi ühiskonnas ning lisaks ka rolli kontseptsiooni ehk ajakirjanike enda poolt sõnastatud olulisimaid rolle. Viimast küll JRP uuringu raames tehakse, kuid mitte antud magistritöös.

Töö tulemusena selgus, kuidas võimuhete rollid Eesti uudistes väljendusid ehk keskenduti eelkõige sõnumile ehk uudislugudele. Selleks, et ametialaseid rolle terviklikumalt mõista, tuleks selle käsitluse puhul uurida juurde ka tajumise ja ootuste osa. Ehk oluline on teada, kuidas sõnumiloojad ehk ajakirjanikud ise rolle tajuvad ning vähem oluline ei ole ka sõnumi vastuvõtjad ehk lugejad ning kuidas nemad rolle mõtestavad ja tajuvad.

On uuritud, et ajakirjaniku töö erinevatest aspektidest peetakse kõige olulisemateks võimalikult objektiivset ja sekkumiseta asjade kajastamist, põhjalikku teemade sissevaadet ja analüüsi ning võimukriitilisust (Loosen et al., 2020). Viimane viitab otseselt valvekoera rollile. Oluline oleks teada, mida lugejad ootavad ning kas rollide väljendumine mõjutab ka lugejate otsuseid väljaannete sisu tarbimise valikus.

Töö tulemuste põhjal võib väita, et Eestis on valimisse kuulunud väljaannete ajakirjanikud võimukauged, kuivõrd esineb võimuhete osas valdavalt valvekoera rolli ning märkimisväärselt vähem lojaalse vahendaja rolli. See kinnitab ka Herrero ja teiste (2017) kirjeldatud põhja klastrile omast madalat poliitilist paralleelismi. Mis tähendab, et Eestis on ajakirjandus võimuga pigem vähe seotud ning on võimu ja eliitide suhtes kriitiline.

Kuigi oli näha, et kui rollide puhul esineb just valvekoera rolli, mis viitab vähestele ja kaugetele sidemetele meedia ja poliitilise eliidi vahel, siis ollakse truud riiklikele allikatele. Samuti võivad töö tulemused kohati viidata, et ajakirjandus on instrumentaliseeritud, sest Covid-19 uudislugudes avaldub lojaalse vahendaja roll varjatult. Kuid tuleb meeles pidada, et Eesti puhul ei pruugi selline käsitlus pädeda, sest teoriast pärinev info lojaalse vahendaja rolli varjatud esinemise kohta kehtis Kuuba ja Tšiili kohta, kus on tegemist kõrge poliitilise paralleelsusega riikidega.

Lojaalse vahendaja puhul oli näha, et roll avaldub seoses kultuurieliidiga seoses ning lisaks esines rolli enim spordi- ja kultuuriteemalistes uudistes. Ühe võimalusena avaldub roll siis, kui ajakirjanikud toetavad rahvusriiki ning kujundavad oma riigist positiivset kuvandit, soodustades ühtekuuluvustunnet ja tugevdades rahvuslikku prestiiži. Teine võimalus on eliiti kiita, kaitsta ja toetada. Võime näha seoseid seoses sellega, et sport ja kultuur on üks valdkond, mille kaudu on

võimalik inimesi ühendada ning väikse riigina kipume me alati oma rahvuskangelasi ülistama ning ka ajakirjandus on selles osas võtnud lojaalse vahendaja rolli.

Selleks, et mõista, kas ajakirjanike ja toimetuste rollide võtmine kannab eesmärki tuleks ühildada käesolev magistritöö rolli kontseptsioonide uurimisega. See võimaldaks teha kaugemale ulatuvaid järeldusi selle kohta, millise tähendusega on ametialased rollid ajakirjanike endi jaoks.

4.3 Edasised uuringute suunad

Uuringus kogutud materjal on mahukas ning võimalikke uuringusuundasid on väga palju. Autor toob siinkohal välja mõned võimalikud suunad seoses siinses töös uuritud võimuhete rollidega, mida võiks veel lähemalt uurida.

Lojaalse vahendaja rolli esinemisel täheldasid Wang ja teised (2017), et suure tõenäosusega on tegemist esiuudistega, samas kui valvekoera rolli esindavad uudislööd on suure tõenäosusega esiuudise puhul paigutatud vähem silmatorkavasse sektsiooni. Eesti uudiste puhul võiks uurida, kas võimuhete rollide puhul on mõni taoline muster täheldatav?

Tšiili puhul leidsid uurijad, et uudislöö peamisel teemal oli valvekoera, teenistuja, kodanikühiskonna ja lojaalse vahendaja rollidele suurem mõju kui ühelgi teisel muutujal (Mellado ja Lagos, 2014). Millised muutujad on Eesti puhul võimuhete rollide väljendumisel kõige suurema mõjuga?

Hispaanias oli näha kahes konservatiivses ajalehes kõrget lojaalse vahendaja rolli esinemist, kuid ajalehes, mille direktor pidas valitseva parteiga vaidlusi, väljendus rohke valvekoera rolli esinemine (Humanes ja Roses, 2018: 1042). Kas ja kuidas mõjutavad Eestis võimuhete rollide avaldumist väljaannetes ühiskondlikud protsessid? Kuidas muutuvad väljaannete lõikes rollide avaldumised näiteks valimiste eelsel ajal? Kui palju mõjutab väljaannet rollide vaates näiteks peatoimetaja vahetumine?

Stepińska ja teiste (2019) tehtud uuringus toodi välja, et ametialased rollid ei ole eraldiseisvad, vaid võivad omavahel põimunud olla. Näiteks infomeelelahutuse roll oli seotud kodanikukeskse ja valvekoera rollidega (Stepińska et al., 2019: 39). Kas ja kuidas on võimuhete rollid Eesti uudiste puhul omavahel põimitud?

4.4 Meetodi kriitika

Kuna töös kasutati mittetõenäosuslikku valimit ja uuritavatel objektidel ei olnud võrdseid võimalusi valimisse sattumiseks, ei saa uuringutulemuste pinnal teha väga kaugeleulatuvaid üldistusi kogu Eesti ajakirjandusmaastiku kohta.

Samas on tegemist pea täieliku ülevaatega eestikeelsest uudisajakirjandusest ehk esindatud on kõik platvormid ja pea kõik Eesti uudiste toimetused, mis tähendab, et selle põhjal saab teha võrdlemisi adekvaatseid üldistusi uudisajakirjanduse sisu kohta.

Standardiseeritud kontentanalüüsi puhul võib meetodi kriitikana välja tuua selle, et mida standardsem ja usaldusväärsem on tekstianalüüs, seda vähem on selles sisukust ja sügavust – uurijad jõuavad küll objektiivsete, kuid ühetaoliste tulemusteni (Kalmus, 2015). Siinse töö puhul on oluline faktor ka see, et kodeerimisjuhendi koostasid uuringus osalevad riigid partnerluses ning kui hiljem liitunud riigi uurija isegi mõnda puudulikku aspekti märkas, ei olnud võimalik seda muuta, mis tähendab, et tekstidest võis tulla välja veel mõni huvitav leid, kuid see ei leia kajastamist. Standardiseeritud kontentanalüüsi puhul on väga keeruline leida ka varjatud nähtusi.

Ühest küljest on töös kasutatav suur valim positiivne, kuid teisest küljest jäävad suures andmekogumikus olevates tekstides tähelepanuta unikaalsed ja potentsiaalselt mõjusad nähtused. Lisaks tuleb arvesse võtta, et nii suurte tekstihulkade läbitöötamisel võivad kodeerijad teha otsuseid liialt kiirustades ja esmamulje põhjal, mis viitab sellele, et andmed ei pruugi olla maksimaalselt objektiivsed. (Kalmus, 2015)

KOKKUVÕTE

Magistritöö oli osa rahvusvahelisest uuringust nimega *Journalistic Role Performance*. Siinse töö eesmärgiks oli uurida Eesti uudistes ajakirjanduslike rollide, nagu lojaalne vahendaja ja valvekoer, esinemise seotust uudistemade ja väljaannetega trüki-, veebi-, tele ja raadioajakirjanduses.

Uurimisküsimustele vastamiseks kasutati andmete analüüsimiseks standardiseeritud kontentanalüüsi. Rahvusvahelise projekti juhistest tulenevalt kasutati valimi moodustamisel Stevensoni ehk konstrueeritud nädala meetodit ning terve 2020. aasta jooksul koguti kahe konstrueeritud nädala raames kokku 2409 uudislugu, mis hiljem kodeerimistabeli järgi kodeeriti.

Analüüsist selgus, et Eesti uudisisus esines valvekoera rolli enim riigivõimu ning politsei ja kuritegevusega seotud teemalistes uudistes. Lojaalse vahendaja rolli esines kõige rohkem sporditeemalistes uudistes, aga ka kultuuriuudistes.

Seoses Covid-19 uudislugudega võivad tulemused viidata lojaalse vahendaja rolli varjatud esinemisele. Allikate puhul oli näha, kuidas niigi kõige populaarsemad riiklikud ja poliitilised allikad, olid Covid-19 uudislugudes veelgi tihedamini kasutatud ning neid leidis Covid-19 uudistes pea pooltes uudistes. Samal ajal kui näiteks tervishoiu taustaga allikaid kasutati lugudes vaid igas kuuendas Covid-19 teemalises uudises.

Valvekoera rolli esines väljaannetest enim Eesti Päevalehes, “Seitsmeste” uudistesaaetes ja Õhtulehes ja ERRi raadiosaates “Päevakaja”, kus rolli esineb üle pooltes lugudes. Platvormide lõikes esines valvekoera rolli kõige rohkem ajalehtedes ning kõige vähem veebiuudistes. Lojaalse vahendaja rolli esines enim Postimehe ja Eesti Päevalehe uudislugudes. Platvormide lõikes esines lojaalse vahendaja rolli enim ajalehtedes ning kõige vähem raadios.

Seosed eliitidega olid valvekoera rolli puhul kõige tugevamad poliitilise eliidiga ning enim esines seoseid Eesti Päevalehes, Postimehes ja “Päevakajas”. Ärieliidi suhtes on kõige kriitilisemad delfi.ee portaali ajakirjanikud. Kultuurieliidi puhul on kõige rohkem on valvekoerarolli seotust esinenud Õhtulehes.

Lojaalse vahendaja rolli esines seoses poliitilise eliidiga pigem vähe. Enim “Seitsmestes”, “Reporteris”, “Aktuaalses kaameras”, mis on kõik teleplatvormid. Äri- ja majanduseliidi ja

lojaalse vahendaja rolli seosed olid kõige tihedamad "Reporteris". Kõige rohkem on lojaalse vahendaja roll seotud väljaannetes kultuurieliidiga. Enim kiidavad ja toetavad kultuurieliiti Õhtuleht ning Postimees ning neile järgneb üsna väikse vahega Eesti Päevaleht.

Eestis on valimisse kuulunud uudislööd kirjutanud ajakirjanikud võimukauged, sest võimusuhte osas on valvekoera rolli märkimisväärselt rohkem esindatud kui lojaalset vahendajat. See kinnitab ka põhja klastrile omast madalat poliitilist paralleelismi, kuhu Eesti kuulub. Toetav on Eesti uudissisu kultuuri ja spordi suhtes.

SUMMARY

The master thesis was part of an international study called Journalistic Role Performance. This work aimed to investigate the connection between the appearance of journalistic roles, such as loyal facilitator and watchdog, in Estonian news with news topics and publications in print, television, web, and radio media.

Standardized content analysis was used, to answer the research questions and to analyze the data. Following the guidelines of the international project for sampling, the author used the Stevenson method, also known as, constructed week method. And a total of 2,409 news stories were collected during the entire year of 2020. The collected news got coded later, according to a coding table.

According to the analysis, the watchdog role was related to government/legislatures and the police and crime topics. Loyal facilitator appeared most in sport, but also cultural topics.

Regarding Covid-19 news stories, the results may suggest a latent role for the loyal facilitator. As the analysis showed, the most popular sources were state or political party ones. And in Covid-19 news stories state or political party sources were even more frequently used and were found in almost half of the Covid stories. While, for example, health sources were used in one in six Covid-19 news stories.

The watchdog role was most common in Eesti Päevaleht, “Seitsmesed” news program and Õhtuleht, and in ERR's radio program “Päevakaja”, where the role appears in more than half of the stories. In the case of platforms, the role was most common in newspapers and least in online news. The loyal facilitator appeared most in the news stories of Postimees and Eesti Päevaleht. Across platforms, the role was highest in newspapers and least in radio news.

The connections between the watchdog role and the political elite in Eesti Päevaleht, Postimees, and “Päevakaja” were most frequent. Delfi.ee portal was the most critical about the business elite. And Õhtuleht about the cultural elite.

The occurrence of the loyal facilitator role was rare concerning the political elite. It was mainly present in “Seitsmesed”, “Reporter”, “Aktuaalne kaamera”, which are all TV platforms. The links between the business and economic elite and the role of a loyal facilitator were the most

frequent in the “Reporter”. The role was most related to the cultural elite in publications. Õhtuleht and Postimees mostly praise and support the cultural elite. And these publications were followed by Eesti Päevaleht.

The links between those in power and Estonian journalists are low because the watchdog role was more represented than the loyal facilitator in terms of power relations. It also confirms the low level of political parallelism in the northern cluster, to which Estonia belongs. Estonian news content regarding culture and sports is supportive.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Cohen, B. C. (1963). *The Press and Foreign Policy*. Princeton University Press.
- Hallin, D. C., & Mancini, P. (2004). *Comparing Media Systems. Three Models of Media and Politics*. Cambridge University Press.
- Hanitzsch, T., Hanusch, F., Mellado, C., Anikina, M., Berganza, R., Cangoz, I., Coman, M., Hamada, B., Elena Hernández, M., Karadjov, C. D., Virginia Moreira, S., Mwesige, P. G., Plaisance, P. L., Reich, Z., Seethaler, J., Skewes, E. A., Vardiansyah Noor, D., & Kee Wang Yuen, E. (2011). MAPPING JOURNALISM CULTURES ACROSS NATIONS: A comparative study of 18 countries. *Journalism Studies*, 12(3), 273–293.
- Hanitzsch, T., & Vos, T. P. (2018). Journalism beyond democracy: A new look into journalistic roles in political and everyday life. *Journalism*, 19(2), 146–164.
- Hardy, J. (2010). *Western Media Systems*. Routledge.
- Herrero, L. C., Humprecht, E., Engesser, S., Brüggemann, M. L., & Büchel, F. (2017). Rethinking Hallin and Mancini Beyond the West: An Analysis of Media Systems in Central and Eastern Europe. *International Journal of Communication*, 11(0), 27.
- Humanes, M. L., & Roses, S. (2018). Journalistic Role Performance in the Spanish National Press. *International Journal of Communication*, 12, 1032–1053.
- Intercoder Reliability. (2008). P. Lavrakas, *Encyclopedia of Survey Research Methods*. Sage Publications, Inc.

- Janowitz, M. (1975). Professional Models in Journalism: The Gatekeeper and the Advocate. *Journalism Quarterly*, 52(4), 618–626.
- Journalistic Role Performance Project*. (s.a.). JRP Project. Salvestatud 7. jaanuar 2020, <https://www.journalisticperformance.org>
- Kalmus, V. (2015). *Standardiseeritud kontentanalüüs*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <http://samm.ut.ee/kontentanalyyis>
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://sisu.ut.ee/samm/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kovach, B., & Rosentstiel, T. (2014). *The Elements of Journalism*. Prima Publishing.
- Loosen, W., Reimer, J., & Hölig, S. (2020). What Journalists Want and What They Ought to Do (In)Congruences Between Journalists' Role Conceptions and Audiences' Expectations. *Journalism Studies*, 21(12), 1744–1774.
- Mellado, C. (2015). Professional Roles in News Content: Six dimensions of journalistic role performance. *Journalism Studies*, 16(4), 596–614.
- Mellado, C. (2019a). *Codebook for the Analysis of Print, Online, Radio and Television News*.
- Mellado, C. (2019b). Journalists' Professional Roles and Role Performance. C. Mellado, *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. Oxford University Press.
- Mellado, C., Hellmueller, L., & Donsbach, W. (2016). *Journalistic Role Performance Concepts, Contexts, and Methods* (1st Edition). Routledge.
- Mellado, C., Hellmueller, L., Márquez-Ramírez, M., Humanes, M. L., Sparks, C., Stepinska, A., Pasti, S., Schielicke, A.-M., Tandoc, E., & Wang, H. (2017). The Hybridization of

- Journalistic Cultures: A Comparative Study of Journalistic Role Performance: The Hybridization of Journalistic Cultures. *Journal of Communication*, 67(6), 944–967.
- Mellado, C., & Lagos, C. (2014). Professional Roles in News Content: Analyzing Journalistic Performance in the Chilean National Press. *International Journal of Communication*, 8, 2090–2112.
- Mellado, C., Márquez-Ramírez, M., Mick, J., Oller Alonso, M., & Olivera, D. (2017). Journalistic performance in Latin America: A comparative study of professional roles in news content. *Journalism*, 18(9), 1087–1106.
- Rootalu, K. (2014). *Tunnused ja nende tüübid*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <http://samm.ut.ee/tunnused-ja-nende-tyybid>
- Rämmer, A. (2014). Valimi moodustamine. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.
- Stępińska, A., Jurga-Wosik, E., Adamczewska, K., Secler, B., & Narożna, D. (2019). Journalistic role performance in Poland. *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne*, 2, 37–51.
- Tandoc, E. C., Hellmueller, L., & Vos, T. P. (2013). MIND THE GAP: Between journalistic role conception and role enactment. *Journalism Practice*, 7(5), 539–554.
- Tooding, L.-M. (2015). *Andmete analüüs ja tõlgendamine sotsiaalteadustes* (2. tr). Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Vos, T. P. (2005). *Journalistic Role Conception: A Bridge Between the Reporter and the Press*. Annual meeting of the International Communication Association, Seton Hall University, New York.

http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/1/1/9/9/pages11990/p11990-1.php

Wang, H., Sparks, C., & Huang, Y. (2017). Differences within the mainland Chinese press: A quantitative analysis. *Asian Journal of Communication*, 27(2), 151–171.

Weaver, D. H., & Wilhoit, G. C. (1986). *A Portrait of U.S. News People and Their Work*. Indiana University Press.

LITSENTS

Lihthtsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Ann Marii Närska,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihthtsentsi) minu loodud teose “Ajakirjanike ametialaste võimuhete rollid Eesti uudistes” , mille juhendajad on Marju Himma-Kadakas ja Mai Beilmann, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihthtsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Ann Marii Närska
31.05.2021